

Pagina 2

- ACTUALITATEA PENTRU TINERET
- Eveniment la Galați
- Ce e nou la teatru. Interlocutor azi: Ion Brad
- Întilniri cu cititorii

■ Ce și cit învățăm din viața unei personalități

- Solomon Marcus: „Matematica este, prin excelență, o știință a infinitului”

Pagina 3

Pagina 5

- Cronica literară de Al. Piru
- Conștiința realității
- O privire către cei care vin
- Ion Hobana

- Proză de Adrian Costache și Cristian Dumitrescu
- Secvențe lirice de Nicolae Panaite, Dan Bodea, Silvia C. Negru și Cristian Argeșanu

Paginile 6-7

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Scînteia

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC

tinerețului

Anul VIII

Nr. 10 (337)

12 pagini — 3 lei

Simbătă

12 martie

1988

O nouă solie de pace

La ora cind incredințăm aceste rinduri tiparului, se află în plină desfășurare noua solie de pace și colaborare a poporului român pe pământul Africii. După vizitele oficiale de prietenie efectuate în cursul acestei săptămîni în Ghana și Liberia, președintele Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, desfășoară un rodnic dialog politic la Conakry, capitala Republicii Guineea. Și aici, pe însoritele meleaguri guineeze, ca și la Accra și Monrovia, înalților oaspeți români le-a fost rezervată o primire deosebit de caldă, multiplele manifestări de stimă și apreciere evidențiind amplul prestigiu de care se bucură pe toate meridianele personalitatea președintelui Nicolae Ceaușescu, acțiunile sale neobosite, clarvăzătoare, puse în slujba nobilelor obiective ale păcii, progresului și colaborării internaționale, edificării unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră.

Noul itinerar african al conducătorului partidului și statului nostru se înscrie ca o elocventă concretizare a unei orientări fundamentale a politicii externe românești în anii de puternică afirmare a României în viața planetei, ce au urmat istoricului Congres al IX-lea al P.C.R. și anume extinderea raporturilor de prietenie și colaborare cu țările în curs de dezvoltare și nealiniate de pe toate continentele și, în acest cadru, cu tinerele state independente din Africa. Și de această dată, convorbirile avute de președintele Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, cu șefii statelor vizitate — convorbiri desfășurate într-o ambianță de stimă, respect și încredere reciprocă — au condus la concluzii și rezultate semnificative, înțelegerile convenite cu aceste prilejuri fiind în măsură să dea noi și puternice impulsuri conlucrării bilaterale în numeroase sfere de interes, în domeniul politic, economic, tehnico-științific și cultural, să deschidă generoase perspective în evoluția relațiilor de prietenie și colaborare dintre țările noastre. Sint idei ce își găsesc reflectarea și în importante documente semnate, al căror conținut bogat relevă,

„SUPLIMENTUL LITERAR-ARTISTIC”

(Continuare în pag. a 11-a)

„Verde crud, verde crud... / Mugur alb, și roz și pur, / ... / Vis de-albastru și azur”. (G. Bacovia).

Fulgurări

Cuvinte despre patrie

iartă-mi te rog acest sacrilegiu de-a vorbi despre tine legătura cu țărml și atingerea de lucruri în sărutări prelungi liniștitele cuvinte o dar mai ales liniștitele și tandrele cuvinte ce se rostesc

despre patrie
(inimă dunăre tei tu bine frumusețe eminescu floare aer zimbet iubire)

despre patrie cuvintele curg cu siguranță o definiție a patriei nu există întotdeauna e prea puțin spus

prea puțin spus
(munte cîntec liniște intercontinental albastru brad poem)
cuvinte simple și cuvinte oglindă în care te privesc patrie.

MIHAI CONSTANTIN

A avea cugetul să scrii despre România echivalează în istoria noastră cu capacitatea de a face parte din prezentul țării.

A scrie despre patrie este cea mai mare îndatorire a unui scriitor.

A cînta de la începutul și pînă la sfîrșitul unui destin literar patria este un caz fericit, întru totul, care cere un caracter aparte, o dorință de exprimare asumată de-a lungul unei întregi vieți și, uneori, preexistentă chiar, sau un destin de tragismul celui al lui Bălcescu.

A scrie despre patrie înseamnă a suferi în numele întregii sale istorii, ceea ce

implică utopia de a trăi simultan cu toate marile personalități ale poporului tău. A scrie despre patrie înseamnă a nu mai putea scoate din conștiință afirmațiile esențiale despre ro-

propria viață, a matricei spirituale a poporului tău.

Ce eroism este în a scrie despre poporul român! Te sperie gîndul de cite capete au căzut pentru asta, de

Supremul elogiu

cite destine au fost frînte, de cite posterități fracturate există, de cite vieți au fost abil scurtate.

Dar, pînă la urmă, înainte de a fi o chestiune de principiu sau o stare de fapt, opțiunea de a scrie despre patrie acționează ca o sublimă

fatalitate a existenței unui individ sau a mai multora. Cui îi e dat să-și slăvească poporul și-l slăvește, mirîndu-se cu milă de motivele invocate de alții pentru a-și motiva absențele.

A scrie despre patrie este supremul elogiu pe care ți-l aduci, este supremul drept pe care ți-l iei, este suprema bucurie cu care poți trăi, este norocul de scriitor.

A avea cugetul să scrii despre România echivalează în istoria noastră cu capacitatea de a face parte din prezentul țării.

AURELIAN TITU DUMITRESCU

Pagina 9

- Dezbateră noastră:
- „Pe drumuri depărtate” de Nicolae Iorga
- Participă: Dan Grigorescu, Gabriel Rusu și Dan Silviu Boerescu

■ POȘTA (NE) SECRETĂ A REDACȚIEI

- „Vorbiri și convorbiri” cu Lucian Avramescu

Pagina 10

Pagina 11

- Serialul nostru: Borges despre Borges
- Pași prin bătătura planetei
- Acapulco — „sărătura morții”

O nouă solie de pace

(Urmare din pag. 1)

in egală măsură, apropierea sau similitudinea punctelor de vedere în legătură cu problemele actualității internaționale ce au făcut obiectul dialogului la cel mai înalt nivel purtat în cele trei țări. Ca un numitor comun al acestora, se cuvine a fi relevată preocuparea deosebită acordată problemelor păcii, imperativului major al stopării cursei înarmărilor, trecerii la măsuri concrete de dezarmare, de eliminare treptată a armelor din viața societății umane. În acest cadru a fost subliniată necesitatea cana-

lizării uriașelor fonduri destinate în prezent unor scopuri militare spre sectoare ale activităților pașnice, pentru soluționarea unor acute probleme de ordin economic și social, pentru sprijinirea mai substanțială a eforturilor de progres pe care le fac țările în curs de dezvoltare. Prin vocea de înaltă autoritate a președintelui Nicolae Ceaușescu, România socialistă s-a pronunțat cu fermitate, și cu prilejul convorbirilor avute pe pământ african, pentru soluționarea echitabilă a gravelor probleme legate de datoria externă în creștere a țărilor în curs de dezvoltare, expri-

mind solidaritatea sa militantă față de eforturile făcute de statele africane pe calea progresului, libertății și prosperității, cu lupta lor împotriva politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, de discriminare rasială și apartheid. Prin profundele sale semnificații, noua solie românească de pace în țări africane se constituie într-un eveniment de o deosebită însemnătate în dezvoltarea raporturilor de prietenie și colaborare ale României cu țările vizitate și, în egală măsură, ca un eveniment de prim-plan al actualității politice internaționale.

Ce e nou la teatru

Interlocutor azi

Ion Brad

— Tovarășe director ce vă spune refrenul acesta auzit des în fața teatrului „C. Nottara”: n-aveți un bilet în plus?

— Că e un test semnificativ pentru relațiile unui teatru cu publicul, la fel pentru gusturile publicului, dar nu singurul, nu ultimul. E bine că se cere un bilet în plus, de regulă se cere la spectacolele bune, indiferent de gen. Ca să fiu sincer, se cere un bilet în plus la comedii românești, la cele străine. Nu vreau deloc să insinuez că nu e important ca gen comedia. Dimpotrivă, e cel mai dificil. Dar un teatru serios nu poate trăi doar prin comedii. Sint fericit că o noapte furtunoasă, dar și Acești ingeri tristi de D.R. Popescu și Concurs de împerejurări de Adrian Dohotaru se joacă cu casa închisă.

— Ce este o vedetă? Este esențial rolul ei, în teatru?

— În teatru, ca și în film, vedeta semnifică nu numai talentul în sine, ci și o legătură secretă cu marele public care se creează nu spontan, ci în timp. Când în spectacolul nostru sint distribuiți, de ex.: G. Constantin, M. Pogonat, Al. Repan, Lucia Mureșan sau din cei mai tineri: M. Diaconu, Dana Dogaru, Horațiu Mălăele, Diana Lupescu, Dragoș Păslaru — sint sigur că publicul se îndreaptă cu plăcere spre spectacolul nostru. Ei știu că nu pot cobori sub valoarea talentului lor, atît prin înaltul profesionalism cît și prin respect față de public. Asta nu înseamnă că actorii mari nu trebuie să joace și roluri de mai mică întindere. În Livada cu vișini, Ștefan Radoff joacă un rol cu puține replici, dar jucîndu-l magistral, e parcă prezent tot timpul.

— Pe cînd o nouă premieră?

— În ziua apariției revistei dv. avem premiera oficială a noului spectacol Livada cu vișini de Cehov, o propunere scenică realizată de Dominic Dembinschi, într-o viziune nouă, evident distanțată de versiunile scenice din țară, cu o distribuție de zile mari. Asta nu înseamnă că formula spectacolului sau interpretării nu va fi discutată dar, un spectacol despre care nu e nimic de discutat e un spectacol mort. Repetăm intens la alte câteva premiere: textul tînărului dramaturg Mihai Ispirescu: **Aprilie, dimineața; Dansul morții** de Strindberg, se află într-o fază avansată de lucru; se croiește zielele acestuia spectacolul teatral-muzical pornind de la textul unui roman polițist **Labirint** al lui G. Arion, pe muzica Lianei Alexandru, în viziune scenică a Cătălinei Buzoianu. Se repetă cu intensitate: **Taifunul** de Kao-Yu în regia tînărului Al. Dabija.

— Teatrul e și o școală a vieții. El pune și dezleagă probleme de viață. Dumneavoastră, ce probleme v-a rezolvat?

— Nu mi le-a rezolvat. Mi le-a complicat. O spun în mod simbolic, dar teatrul e o artă atît de vie, în vesnică mișcare; cînd crezi că ai rezolvat o problemă, îți dai seama că îți aduce altele în atenție. Nici după spectacol nu poți scoti încheiată relația cu publicul spectacolului respectiv. Ca scriitor care mai păcătuiește în genul dramatic, pot să-ți mărturisesc cu sinceritate că genul dramatic îmi pare genul cel mai dificil, se scrie foarte greu, iar realizarea unui text dramatic nu depinde numai de autor.

— De ce venim la teatru?

— Să ne regăsim propriile gânduri și sentimente exprimate cum noi singuri n-o putem face. Trăirile noastre sint intime, secrete, cînd cineva îndrăznește să le urce pe scenă, ne creează acest cadru formidabil de a ne vedea în marea oglindă a vieții și istoriei.

Convorbire realizată de ARETA SANDRU

ACTUALITATEA PENTRU TINERET

NOTE • INFORMAȚII • MICROINTERVIURI AGENDĂ • AVANPREMIERE • RECOMANDĂRI

Eveniment la Galați

O adevărată sărbătoare a culturii a avut loc, la începutul acestei săptămîni, în municipiul Galați, prin redeschiderea Muzeului de artă contemporană românească. Restaurarea din temelii a vechiului edificiu, hotărîtă, sprijinită și finalizată într-un mod fericit prin grija deosebită a Comitetului județean de partid de aici se constituie, astfel, într-un minunat dar oferit iubitorilor de artă gălățeni și, desigur, nu numai acestora, muzeul reprezentînd, cu certitudine, unul din lăcașurile de cultură de referință la nivelul întregii țări. O bogată și reprezentativă selecție de lucrări — pictură, sculptură, grafică, tapiserie, ceramică, sticlă, afiș — semnate de 350 artiști contemporani a fost realizată cu deosebit rafinament profesional de tînărul colectiv de specialiști al muzeului, în frunte cu directorul Nicolae Itu, numeroasele săli de la parter și etaj cuprînzînd, într-o armonioasă imbinare a criteriului cronologic cu cel tematic, aspectele cele mai semnificative ale fenomenului plastic contemporan, începînd cu lucrări reprezentative ale măștrilor perioadei interbelice și sfîrșind cu nume de referință ale artei plastice românești din zilele noastre. Discretă și subtilă, muzica lui Adrian Enescu, realizată special pentru acest muzeu, învăluie blind pe vizitator, într-un spațiu de profundă vibrație estetică. Un spațiu în care, preluînd în mod firesc importante atribuții educative muzeul își propune să găzduiască manifestări complexe de cultură, asemenea serilor muzicale — loc de întîlnire a muzicii, coregrafiei, artelor plastice și teatrului, proiecții de filme și diapozitive de artă, expuneri pe teme de istoria artei, ore de educație estetică, dezbateri, comentarii și întîlniri cu creatorii de artă, ore de inițiere a copiilor în limbajul culorilor și formelor, concursuri cu subiecte din istoria culturii și civilizației etc. Polarizator de creație autentică, oferînd publicului larg o sinteză reprezentativă a patrimoniului artistic național, Muzeul de artă contemporană românească de la Galați este în toate privințele o reușită. (Gabriel Năstase).

Întîlniri cu cititorii

● La Liceul Industrial de prelucrare a lemnului de pe platforma Pipera, din București, tinerii iubitori de literatură s-au întîlnit cu scriitorii George Târnea, Traian T. Coșovei, Mircea Nedelciu, Nicolae Iliescu și prof. George Ioniță.

● Luni, 7 martie, la Biblioteca Municipală „M. Sadoveanu”, a avut loc lansarea romanului „Fata de nota zece” de Ana Ioniță. A fost prezentă autoarea. Despre noua apariție editorială au vorbit Ion Acsan și Nicolae Scurtu.

Gala tinerilor concertişti

De curînd a avut loc la Satu Mare, Gala tinerilor concertişti, ediția a 50-a. Organizată de Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al județului Satu Mare, de Comitetul județean Satu Mare al U.T.C., Filarmonica de Stat Satu Mare, director Ștefan Grigoreviciu, de Asociația oamenilor din instituțiile teatrale și muzicale — colegiul criticilor muzicali, gala a dat prilejul tinerilor participanți să cînte alături de marile orchestre ale țării. Sub bagheta dirijorilor: Ludovic Bacî, Leonard Dumitriu și Dorel Murgu au evoluat tineri soliști care au făcut dovada unei depline adaptări la specificul unei partituri, arătînd efective apropieri de stilul, expresia, culoarea muzicală ale unor pagini atît de diverse: Dinu Lipatti, R. Schumann, G. Bottesini, A. Hacıaturian, F. Mendelssohn-Bartholdy, Enescu, W.A. Mozart, L. van Beethoven. Gala tinerilor concertişti a fost susținută, în cele trei concerte ale sale de talentul și expresivita-

teo soliștilor: Oana Velcovici, Marin Cazacu, Botond Kostyak, Mihail Ghica, Petrea Gîscă, Carmen Mezei, Vlad Dimulescu, Alexandru Tomescu, Florin Ionaia, Ovidiu Căpălescu și Carmen Rotaru (A. Șandru).

„Paznic de far”

„Paznic de far” s-a numit manifestarea de poezie și muzică organizată cu prilejul împlinirii a 80 de ani de la nașterea scriitorului Geo Bogza (originar din Prahova), de către cenaclul și bibliotecă sindicală de la Întreprinderea Mecanică Plopeni. Sesiunea de referate și comunicări a fost condusă de Nicolae Alexandru Vest și Ion Drăgănoiu. Au participat: Dan David, Ion Stratan, Romeo Cantemir, Ion Dan Nicolescu, Constantin Hărlav, Dan Mocănescu, Victoria Chiriță, Ștefan Plăiașu, Maria Huza, Vasile Pascu, Georgeta Manclu, Florian Dochia și Gabriela Marinescu, președinte al C.J.C.E.S. Prahova, Ion Pasat, de la ACIN, a prezentat un scurt film inedit cu Geo Bogza. A fost vernisată expoziția graficianului Gheorghină Ghinea Urișu. După festivitatea de premiere, Leopoldina Bălănuță, Tudor Gheorghe și Eusebiu Ștefănescu au susținut un recital de poezie și muzică.

„Șapte stele...”

Semnalam apariția unui volum de versuri (debut colectiv) ce cuprinde esanțioane (creдем, reprezentative) din cea mai tînără lirică. Deci, „Șapte stele în căutarea unui cer”, publicat în regie proprie de actualii si (posibil) viitorii poeți Mariana Ene, Olga Ghiteșcu, Felicia Iancu, Andreea Maftei, Matei Marinescu, Denise-Andreea Niculae, Bogdan Popescu, mulți dintre ei colaboratori apropiați ai revistei noastre. Adică o elevă în clasa a VI-a (Andreea Maftei), cinci elevi de liceu și un absolvent de liceu (Matei Marinescu). În însemnarea „Un cuvînt de început” ce precede cartea, profesorul Tudor Opreș notează: „E greu să dai sentințe, să te pronunți definitiv asupra destinului artistic al unor începători. Să lăsăm timpul să vorbească. Dar cuteganța lor merită incurajare și o dorim molipsitoare...”

Constanța

Inspectoratul Școlar Județean Constanța a organizat, două zile consecutiv, întîlniri ale scriitorului Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor din R.S.R., cu profesorii de limba și literatura română din județ și elevii Liceului Energetic din oraș. Incitantele dialoguri care au avut loc au relevat cîteva dintre caracteristicile prozei și dramaturgiei scriitorului oaspete, precum și aspecte și tendințe ale literaturii române de astăzi. La întîlniri au participat scriitori constanțeni și redactori ai revistei „Tomis”: Eugen Lumezianu, Enache Puiu, Constantin Novac, Nicolae Rotund, Vladimir Bălănică.

O „personală”

Un tînăr pictor, Petru Lucaci, ne invită astăzi, ora 13.30, la Galeria „Căminul artei” pentru a lua parte la vernisajul noii sale expoziții. Absolvent în promoția 1982 (Institutul de arte plastice „N. Grigorescu”), Petru Lucaci debutează în circuitul expozițional în același an, prima expoziție personală avînd-o în 1984, la Galeriele de artă ale municipiului București. Aflat la a doua sa expoziție de amploare, Petru Lucaci ne propune motive plastice ce-și au resursele în teme de largă respirație.

Brașov

În zilele de 11—13 martie, sub egida Comitetului Județean de Cultură și Educație Socialistă Brașov și a Muzeului din localitate se desfășoară „Zilele muzeistice brașovene”, prilejuite de împlinirea a 150 de ani

de la apariția „Gazetel de Transilvania”, 125 de ani de la moartea lui Andrei Mureșianu și 100 de ani de la apariția revistei „Musa Română”. Vor avea loc o sesiune de comunicări științifice organizată pe secții (Tradiție și contemporaneitate în presa românească, Istorie, Istoria culturii și civilizației românești), prezentarea unei expoziții documentare, manifestări culturale-artistice diverse (teatru, film, muzică). Vor lua parte scriitori, critici și istorici literari.

Lecturi fundamentale

„Scene istorice din cronicile românești”

Kogălniceanu, Bălcescu, Alexandrescu, Bolliac, Odobescu, Hasdeu, Alecsandri — iată cîteva dintre membrii marcanți ai unei generații care, înțelegînd imperatiile edificării României moderne, s-a aplecat cu întreg talentul său asupra filei de cronică încercînd a o descifra și a-i da cuprînsul drept pildă prezentului. Patetică angajare patriotică — crez și flacăra pentru această strălucită generație, atît de bogată sufletește, atît de dăruită renașterii noastre naționale în secolul al XIX-lea. Generație (generații) din care face parte și Al. I. Odobescu, scriitor-artist, scriitor-cetățean. „Găsim o plăcere nespūsă a străbate țărîmul patriei, cercetînd peste tot locul, umbrele și amintirile strămoșilor noștri...”. Evocator de istorie, contribuînd la închegarea literară a limbii naționale, aducînd în atenția cercurilor largi monumentele vechi de arhitectură românească, Al. I. Odobescu urmărea „să însuflească credința și putere în viitor”. Remarcabile sint „Scenele istorice din cronicile românești” tipărite în volum în 1860 („Mihnea-Vodă cel Rău” a apărut mai întîi în 1857, în „Românul”, iar „Doamna Chiajna” în 1860, în „Revista Carpaticilor”). În prefața la ediția din 1860, cit și în cea din 1886, Odobescu scrie: „Faptele istorice ale unei țări sau ale unei epoci au totdeauna un interes mai viu, cînd traiul și ideile, obiceiurile și graiul de acolo sau de atunci ne sint cunoscute. Scopul romanțelor istorice este, în parte, d-a ni le arăta; acesta este și folosul lor instructiv”. Este singurul citat ce apare nemodificat în cele două ediții.

— Cum ați imagina un interviu ideal ?
— Interviul devine ideal atunci când își transgresează propria sa condiție, de asimetrie între parteneri ; atunci când, din dialog între cineva care întreabă și altcineva care răspunde devine o discuție simetrică între persoane cu drepturi egale de a întreba, de a răspunde, de a se îndoi, de a argumenta și de a contraargumenta, de a-și manifesta adeziunea sau reticența, entuziasmul sau dezamăgirea.

— Dintre interviurile „pe viu” la care am participat, cel mai mult m-au pasionat cele acordate de marele nostru matematician Grigore C. Moisil la televiziune, în urmă cu aproape 20 de ani. De cele mai multe ori, era vorba de o discuție polemică în jurul unor probleme controversate, cu parteneri oameni de știință, artiști, scriitori, gazetari etc. O altă discuție pe care am urmărit-o cu deosebit interes a fost aceea dintre Paul Ricoeur și A. J. Greimas, în 1984, la Cerisy-la-Salle. A fost o confruntare acerbă a hermeneuticii cu semiotica, partenerii nemănăjindu-se deloc.

— În ultimă instanță, criteriul unui autentic dialog este inevitabilitatea lui.

— N-am găsit în interviurile pe care le-ați acordat de-a lungul timpului aproape nimic despre locurile dv. natale...

— Mi-am trăit anii școlariții în orașul Bacău, în deceniul al patrulea. Au fost ani grei, în care condiția materială a părinților mei se deteriora, pe fondul crizei care se configura în acea perioadă și care avea să culmineze cu ascensiunea fascismului și cu războiul. Școala mi-a dat și satisfacții și frustrări, dar primele pasiuni s-au configurat prin lecturi particulare din mari poeți ca Eminescu, Arghezi, Blaga, Bacovia, Baudelaire, Rilke, Esenin etc. Descoperirea poeziei a însemnat pentru mine posibilitatea de a da un sens major vieții ; poezia, nu atât ca literatură, cât ca stare de spirit, ca univers intelectual și emoțional. Îmi caligrafiam cu evlavie, în caiete speciale, poeziile care mă impresionau. Probabil că așa se explică faptul că memoria mea, atât de defectuoasă în alte privințe, este în stare să restituie și acum sute, poate mii de versuri pe care nu le-am mai recitat de atunci.

— În 1944 luați bacalaureatul și vă înscriați la Facultatea de Matematică.

— Mă-am susținut bacalaureatul în septembrie 1944, la mai puțin de o lună după 23 August. Am plecat imediat la București. Mă grăbeam, fără să știu pentru ce. Nu știam încă ce vreau să fac. În anii 1943—1944 descoperisem, este adevărat, frumusețea geometriei, rezolvasem toate exercițiile din manualul școlar al vremii. Nu-mi dădeam însă seama ce anume se află dincolo de matematica școlară. În octombrie 1944, profitând de întârzierea deschiderii anului universitar, umblam prin localurile tuturor facultăților, urmăream toate anunțurile și afișele, pentru a mă edifica în ce constă alegerea pe care o am de făcut. Cele citite în avizierul Facultății de Științe — Secția Matematică au avut asupra mea un efect puternic. Denumirile cursurilor mă fascinau, deși nu le prea înțelegeam. M-am decis să merg la Matematică, rezervându-mi posibilitatea de a-mi schimba ulterior decizia. Însă chiar din primele zile de cursuri profesorul Miron Nicolescu, în lecția sa de deschidere, m-a convins că matematica urma să-mi rezerve mari bucurii. Alegerea mea devenea ireversibilă.

— Alături de Miron Nicolescu, l-ați avut profesor și pe Dan Barbilian. Ce amintiri le păstrați ?

— Profesorul Miron Nicolescu mi-a dezvoltat frumusețea infinitului matematic, prin lecții care au rămas pentru mine un teren de referință. De la el am înțeles, pentru prima oară, rolul fundamental al factorului estetic în cercetarea, descoperirea și pedagogia matematică. I-am devenit, ulterior, asistent, discipol și colaborator apropiat în elaborarea tratatului său de analiză matematică și a manualului de analiză matematică al catedrei, pe care o conducea.

Pe Dan Barbilian l-am avut pentru prima oară profesor în anul al doilea, începând cu toamna anului 1945. Chiar de la prima lecție, de deschidere, consacrată lui Evariste Galois și ideii de grup, am asistat la un spectacol uluitor : cunoșteam pentru prima oară o persoană care trăiește aproape permanent într-o stare poetică și numai rareori practic limbajul uzual, preponderent denotativ. Am fost studentul său trei ani, l-am urmărit toate culele personalității și mi-am dat seama cât de naivă este încercarea (încurajată chiar de Barbilian) de a-i periodiza activitatea în sensul unei alternări între matematică și poezie. Dar probabil că vor mai trebui să treacă una sau două ge-

nerații pentru ca să se poată ajunge la o înțelegere întreagă a acestei personalități.

— Când ați avut revelația drumului, a destinului dv. ? În acești ani, mai tirziu ?

— Dacă opțiunea pentru Analiza matematică exista încă din primul an de facultate, așteptarea momentului în care itinerarul științific va putea să interfereze cu cel umanist a fost mereu vie. În a doua jumătate a deceniului al șaselea se conturează mai precis, atât în Est, cât și în Vest, orientarea spre studiul matematic al limbajelor, ca rezultat al unor dezvoltări mai vechi în lingvistică, logică, matematică și inginerie. A fost momentul în care, cu toate forțele, „am intrat în arenă”. Am avut norocul să fiu sprijinit de doi mari savanți, matematicianul Gr. C. Moisil și lingvistul Al. Rosetti, care au creat facilități deosebite, atât la Academie, cât și la Universitate, pentru promovarea lingvisticii matematice, care tocmai se născuse. Colaboram intens, în acea perioadă, cu colegul meu lingvist, profesorul Emanuel Vasiliu. Țineam amândoi cursuri și conferințe prin care căutam să injectăm gândirea formală în lingvistică.

— Ce alți mari matematicieni români ați cunoscut ?

Solomon Marcus

— Pe Dimitrie Pompeiu l-am ascultat rostind câteva fraze, cu prilejul vizitei la București a unui matematician francez. Imprima rostirii o deosebită muzicalitate, pe care am regăsit-o în articolele sale de matematică. Alături de clasicul Gh. Țițeica, barocul lui Pompeiu oferea un efect de contrast stilistic repetat și de generația următoare de matematicieni (de exemplu, Moisil față de Stoilow sau Barbilian față de Vrânceanu).

— Dar matematicienii români de anvergură există, din fericire, și în rîndul generației mele. Chiar în aceste zile am sărbătorit-o pe profesoara Cabiria Andreian Cazacu, iar în urmă cu câteva luni pe profesorul Martin Jurchescu, amândoi discipoli de frunte ai profesorului Stoilow și autori ai unor rezultate științifice prestigioase.

— Cu ce ochi priviți azi spre prima dv. carte : *Lingvistica matematică* (1963) ?

— Cartea de debut editorial, în urmă cu 25 de ani, îmi prilejuiește o frumoasă amintire, deși a fost publicată cu dificultate și într-un tiraj aproape confidențial. Există o ezitare în fața unei discipline incerte. La scurt timp după apariția ei, am aflat de la profesorul Gr. C. Moisil că la editură sosisse o scrisoare din partea unei edituri pariziene, prin care se exprima interesul pentru o versiune franceză a lucrării mele. Această versiune a trebuit să aștepte 3—4 ani, deoarece ea a devenit de fapt o carte nouă, *Introduction mathématique à la linguistique structurale* (Dunod, Paris, 1967). Concomitent, cartea fusese solicitată și în S.U.A., unde a devenit o altă carte nouă, *Algebraic Linguistics* (Academic Press, New York, 1967).

— Poetica matematică, lucrarea dv. de referință, publicată în 1970, a întâmpinat, în timpul redactării și publicării ei anume greutăți ? Cine a fost aproape de dv. în această perioadă de timp ?

— Am fost cu deosebire stimulat, în preocupările mele de poetică matematică, de profesorii Al. Rosetti, O. Onicescu, Miron Nicolescu și Gr. C. Moisil, de discuțiile cu Roman Jakobson (cu prilejul Congresului Internațional de Lingvistică din 1967, de la București),

de corespondența cu R. Jakobson (cu prilejul colaborării la volumul pe care acesta l-a coordonat sub auspiciile UNESCO) și de reacția lui Roland Barthes la articolul meu *Poétique mathématique nonprobabiliste* scris la invitația sa, pentru numărul special al revistei „Langages” (nr. 4. Paris, 1968), pe care l-a coordonat. Stimulare au fost și discuțiile cu membrii grupului M de la Liège (autorii *Retoricilor generale*), cu prilejul participării lor la Congresul Internațional de Estetică de la București, cu V.V. Ivanov, Umberto Eco, Cesare Segre, S. Levin și cu mulți alții.

— În Capitolul 1, Preliminarilor, ați ales ca motto afirmația lui Marston Morse : „Matematica este sora și auxiliara necesară a artelor și este atinsă de nebunie și geniu”. Bănuiesc că ați urmărit prin această alegere și prezentarea unui punct de vedere acut polemic în ceea ce privește „starea” matematicii în epocă, condiția ei.

— Punctul de vedere al lui Marston Morse este destul de cuminte față de alte atitudini, mai radicale. Matematica nu este numai sora artei, ci este ea însăși artă. Matematica este prin excelență o știință a infinitului și a intuitivului, chiar dacă finitul și intuiția au un rol fundamental în această

„Matematica este, prin excelență, o știință a infinitului”

știință. Jaques Hadamard observa că logica nu face decât să confirme cueririle intuiției. Tocmai aceste cueriri sînt esențiale și în matematică. Poetul german Novalis spunea că viața zeilor este matematică. Tocmai prin aceste trăsături matematica transgresează zona raționalului și rutinei, hrănindu-se din intuiții, imaginar, sensibilitate și reprezentări estetice, deci din nebunie și geniu. Chiar dacă matematicii i-ar rămîne numai studiul numerelor naturale, ea tot infinită, ineputabilă ar rămîne. Cred că în special revistele literare adresate cu precădere tinerilor trebuie să acorde atenție — deosebită acestor orientări, simptome ale viitorului, deoarece viitorul nu este al celor certați cu matematica și, în general, cu știința, nici al celor indiferenți la artă, ci al cizunilor interdisciplinare și integratoare, în cadrul cărora multe situații, considerate pînă mai ieri ireconciliabile, interacționează iar granița dintre ele se estompează.

— Nu sînteți, oare, stimat Solomon Marcus, un matematician pe care l-a învins poezia ?

— S-ar putea ca impresia dv. să fie determinată de modul în care ați parcurs lucrările mele. Dar independent de aceasta, așa cum rezultă și din răspunsul meu la întrebarea dv. anterioară, nu văd între matematică și poezie o relație de concurență, de întrecere de tipul „care pe care”. Un mare matematician din secolul trecut, K. Weierstrass, observa că pentru a fi capabil de creație în matematică îți trebuie un suflet de poet. „Războiul” la care vă referiți este, deci, nu numai o formă de colaborare, ci și o căsătorie din dragoste. Tocmai de aceea vreau să-mi exprim stupoarea cu care am citit, în revista „Dialog” de la Iași, că eu aș fi afirmat că „dacă Eminescu nu ar fi fost poet, ar fi fost om de știință”. De fapt, eu spuseseam că Noica glumea desigur atunci cînd scria : „Citeodată te întreb — văzînd cum crește interesul lui Eminescu pentru matematică, cu trecerea anilor — dacă o mai bună pregătire științifică în anii tineri nu l-ar fi răpit poeziei”.

— Nichita Stănescu v-a dedicat, de altminteri, o poezie care se intitulază sugestiv, *Matematica poetică*...

— Scrisă în replică la *Poetica matematică* și inclusă ulterior în volumul său *Măreția frigului*, această poezie, ca și altele ale lui Nichita Stănescu, reincorporează numerele în concretețea din care ele s-au desprins, deci generalul în particularul cu ajutorul căruia s-a format. Programul poetic al lui Nichita Stănescu este izomorf celui urmărit de Constantin Noica în *Scrisori despre logica lui Hermes*. Există la fiecare dintre ei o formidabilă sete de individual, de „holomeri” care recuperează întregul, dau seama despre el. Dar aceeași tendință se manifestă și în matematică (prin ideea de analicitate), în fizică (prin studiul structurilor holografice), biologie și psihologie (de exemplu, se vorbește despre structura holografică a creierului), științele sociale (holonomia la care ne-am referit în *Timpul*, Ed. Albatros, 1985).

— Gorki spunea că literatura este „știința despre om”. Privită din acest punct de vedere, al raportării la uman, ce definiție ați putea propune azi matematicii ?

— Cred că matematica va fi tot mult o știință a modelării fenomenelor de finețe cu ajutorul gândirii geometrice ; deci nu geometrie și finețe ca la Pascal, ci finețe prin geometrie.

— De asemenea, în Artă și știință, în capitolul dedicat lui Eminescu, afirmați : „Este de dorit să se creeze cit mai curînd posibilitatea investigării pe calculator a creației eminesciene... Un progres substanțial în cercetarea statistică informațională a poeziei lui Eminescu nu poate veni pînă nu vom dispune de dicționarul de frecvențe (subl. mea, N. T.) al operei poetice a lui Eminescu”.

— Dicționarele de concordante sînt, în toate țările avansate, un instrument inevitabil în exegeza marilor scriitori. Cercetările de istorie literară abundă în probleme de paternitate, de filiație a unor manuscrise, de datare și de localizare, în care calculatorul a devenit la fel de necesar ca automobilul, autobuzul sau tramvaiul în deplasările cotidiene. În aceasta și în alte activități similare constă ingineria literară, căreia îi sînt dedicate numeroase publicații și congrese internaționale.

Eminescu preconiza, în manuscrisele sale, „punerea în ecuațiune” a întregii cunoașteri, de la fizică, chimie și astronomie, pînă la filologie, psihologie și istorie, neexcluzînd din acest proces de matematizare nici poezia („poezia în ecuațiune”, ms. 2292, f. 23). La peste o sută de ani de la aceste intuiții ale poetului național, procesul de matematizare a întregii cunoașteri umane a devenit o realitate ; nu este legitim ca poezia eminesciană să beneficieze cu precădere de acest progres al instrumentelor de investigație ? Într-un moment în care opera unor mari scriitori ca Shakespeare, Dante, Cervantes, Goethe, Pușkin și Victor Hugo face de multă vreme obiectul unor analize automate exhaustive privind datele textuale, nu a devenit oare un imperativ crearea celui Institut Eminescu la care se referea de curînd profesorul Zoe Dumitrescu Busuileaga ? Un institut în cadrul căruia să fie asigurată și baza materială pentru exegeza exhaustivă și testarea diferitelor ipoteze și controverse privind opera eminesciană ?

— Diferențierea extremă a disciplinelor s-a produs abia din secolul trecut, ea nu a fost starea naturală a culturii umane — afirmați într-un interviu recent. Pe cine mira altădată un Leonardo da Vinci sau un Pascal ? Sînt convins că o nouă renaștere ne așteaptă. Care sînt argumentele dv., stimat Solomon Marcus, în acest sens ?

— Transformările complexe prin care trec știința și societatea în condițiile revoluției informaționale care abia a început vor conduce, cred, la o schimbare importantă a conceptului de cultură, în sensul reactualizării, pe un plan superior, a dezideratului renascentist al culturii totale. Dacă civilizația umană va supraviețui, depășind momentul dramatic actual, cultura se va desprinde de reprezentările fragmentare care au rezultat din prima revoluție industrială.

În ceea ce privește cultura românească, la argumentele aduse voi adăuga aici și unul de ordin istoric. O bună parte din dezvoltarea acesteia, începînd cu Dimitrie Cantemir, trecînd prin corifeii Școlii Ardelene, apoi prin spiritele iluministe ale secolului al XIX-lea (Gh. Lazăr, Gh. Asachi, Ion Heliade Rădulescu, Ion Ghica), prin Mihai Eminescu, Hașdeu, Iorga, pînă la Blaga, Eliade, Ion Barbu, Octav Onicescu și Gr. C. Moisil, s-a înscris într-o viziune totală asupra lumii ; această tradiție trebuie dusă mai departe.

Interviu realizat de
NICOLAE ȚONE

CARTEA DE POEZIE

Symbolism de
acompaniament

Elesne de observat că în cadrul **Climatului poetic simbolist***) se produce o substituție de roluri: scriitorii de al căror nume este legată, în ochii publicului de azi, estetica simbolistă, sint tocmai cei care i-au fost „infideli”, Bacovia și Minulescu. Dar și dimpotrivă: scriitorii care „ilustrează” cel mai fidel retorică simbolistă sint azi „uitații” (printre ei, exemplar în această accepție, ar fi I. M. Pascu). Aceștia sint scriitorii ai „fidelității” față de retorică, nedepinzind lecția anti-retoricii specifice a măștrilor. În aceste condiții, spectacolul unei atari culegeri stă în nota ei de antologie a „inocenței” poetice, care-i definește pe acești entuziaști.

Perioada vizată de poezia antologată (1890—1920) reprezintă intrarea într-o altă vîrstă a literaturii române, iar într-un plan mai îndepărtat, trecerea de la o „estetică a identității” (dominantă în cadrul descendenței eminesciene) la o „estetică a opoziției”, pe axul căreia va cristaliza noua modalitate de a înțelege poezia. Se schimbă însuși criteriul poeticului, împingînd în față (radicalizînd cel mai adesea accentele anterioare): primatul sugestiei (în detrimentul descriției, dominantă în poezia tradițională), apelul la muzică (înțelegă ca reacție anti-retorică), echivalarea poeziei cu liricul (paralela liricizîndu-se sub hegemonia poeziei și proza, ba chiar și critica), cultivarea, în tradiție baudelaireană, a analogiilor, ca și apelul la simboluri, care individualizează însă mai puțin noua estetică.

Interesant este și scenariul urmărit de Mircea Scarlat, în care perioada respectivă (de tranziție) joacă un rol de elecție a noii modalități poetice. Dezideratul ascensiunii simbolismului e slujit și de electismul curentului (de la ocultism și estetism la instrumentalism și colorism), cuprinzînd mai multe direcții: una satanică (Bacovia, D. Iacobescu), alta euforic-frivolă (în descendența minulesciană), o direcție neoclasică (ilustrată de cei mai mulți) și chiar una doctrinară (Ov. Densusianu). Însă, în timp ce măștrii s-au dezis de electism, ceilalți scriitori au rămas să-și cînte electismul. Ei vor cultiva mai ales litera și nu spiritul simbolismului, fiind de aceea mai aproape de norma poetică. Or, tocmai acest climat constituie spațiul de elecție al marilor capodopere ale simbolismului și al conceptului modern de poezie.

Totuși, cea care a împlinat opoziția cea mai puternică a fost reforma formală, prin introducerea versului liber. Se ataca astfel reperul central al fostului mod de a judeca poezia. Totodată, datorită cultivării programatice a sugestiei, apare un nou tip de cîntec ideal, căruia nu i se solicită atît „descifrarea”, cît „colaborarea”.

Acești scriitori de „acompaniament” s-au bucurat de prestigiu și audiență, fiind ieri expresia fidelității față de retorică simbolistă. Azi, citiți, aduc un sentiment nou, necunoscut simbolismului așa cum ne obișnuiserăm să-l credem, aducînd parcă, paradoxal, iluzia unei anti-retorici proliferante. Rămîne în continuare o datorie a istoricului literar a face treburile istoriei auxiliare (printre care și alcătuirea de ediții și antologii critice), căci de la regretul lui Călinescu din prefața *Istoriei* sale, în legătură cu absența acestor instrumente de lucru, situația nu s-a schimbat atît de mult încît să putem spune că a devenit alta. A devenit aceeași! Aceeași piesă, alte măști. Istoricul literar, și Mircea Scarlat era unul din cei mai promițători ai generației lui, realizase antologia în vederea sintezei începute, despre *Istoria poeziei române*, despre care, nu vom ști niciodată cum va fi arătat pînă la capăt. O putem închipui doar.

IULIAN COSTACHE

*) *Climat poetic simbolist*, Ed. Minerva, 1987 (col. Restituție) — ediție, prefață, note de Mircea Scarlat

CARTEA PENTRU COPII

Păcală redivivus

...sub altă înfățișare, în alte ipostaze, cu întimplări sporite și învățăminte multiple. Datorîm această originală incursiune în poveste, omului de știință și cultură care a fost — și rămîne — C.S. Nicolăescu-Plopșor, autorul cărții „Tivisoc și Tivismoc” (Editura Scrisur Romănesc, 1987) despre care avertizează, pe coperta interioară, că sint „nenăscuții feciori ai lui Păcală, năzdrăvanii năzdrăvanilor”. După o succintă *Precuvintare* — în care se optează cu greu pentru una din imbulzeala de povești în stare să dea omul afară din bordei: *insurătoarea* lui Păcală — cartea introduce abrupt și „definitiv” într-o lume a absurdului. Firesc, se poate spune, fiind vorba de niște eroi nenăscuți, dar sumețiți și atoașteștiutori, ca orice eroi de poveste — și încă ceva pe deasupra. Zic „încă ceva pe deasupra”, deoarece autorul urmează de pe o parte calea firească a basmului, iar pe de altă parte re-crează în stil popular întimplări, situații rezolvate, în ciuda invelisului folcloric, în manieră cultă.

O primă formă de absurd ar fi aceea desprinsă din însuși modul incoerent, incomplet de înțelegere a lucrurilor de către copii și seninătatea cu care folosesc astfel de „năstrușnicii”, ca și cum ar povesti despre ceva petrecut aievea, pentru care sint gata să se jure, ca martori. Însesii, numele eroilor sint adoptate din „textul” unui joc de copii, pe care mulți din noi l-am rostit la vremea respectivă: „Ala, bala / Portocala / Ce-ai mîncat / De te-ai umflat? / Șapte pite și-un pitoi / Și-un găvan de usturoi / Tivisoc / Tivismoc / Hanțurile / Danțurile / Coconia / Veseia”.

Eroii sint „doi șugubeți”, cu singura deosebire că unul este mai înalt decît celălalt „cam cu o șchioapă”. Dincolo de asta, „amîndoi priveau cruciș spre virful nasului, avînd ochii la fel, stîngu verde, dreptu căprui. Fără să fie cu gîturile sucite, fețele lor priveau spre coafa. Picioarele cite unu mai scurt și altu mai lung, crescute pe dos: cele stîngi spre dreapta, cele drepte spre stînga; cu labele una cu călcîiu în urmă, alta cu călcîiu înainte. Mîinile crescute iar schimbat: dreptele la stînga și stîngile la dreapta, una mai lungă și alta mai scurtă”. Dar nici această înfățișare nu rămîne așa pînă la urmă. Mergînd la moară să macine făină pentru nunta părinților, ei trec prin niște peripeții de-a dreptul urmuziene, în care își incurcă mîinile, picioarele și chiar capetele — creîndu-se, cu sau fără voia autorului, o identitate de imagine, un simbol.

Peripețiile cărții țin de povestea tradițională. Scrisă pentru „copii de la șapte la șaptezeci și șapte de ani”, autorul enunță de la început această „taină” a scrierilor sale: „Haț, dar! înhățai săcătou doldora de povești și pornii cu el în lumca copiilor și-a bătrînilor” — vrînd să avertizeze asupra bogăției de idei trăiri și învățăminte, utilă tuturor vîrstelor. Ea s-ar adresa în *exclusivitate* copiilor, așa cum, de pildă, am susține că „Micul Prinț” al lui Ekupery este o carte numai pentru cei mici. Dar am putea, oare, susține așa ceva? Are astfel dreptate Aurelian I. Popescu, îngrijitorul ediției și semnatar al postfeței, cînd afirmă că „este greu, dacă nu imposibil, de încadrat într-o anumite categorie literară” cartea fiind, în felul ei, unică în literatura noastră. O operă. Nu întimplător, C.S. Nicolăescu-Plopșor a fost numit „un Creangă al Otleniei”. În această carte sint întimplări, imagini, scene care se ridică la cele mai înalte expresii ideale și estetice. Imaginea nunții, de pildă — deși ne-am propus să nu... povestim — amîntește, fără a pastașa, de poemul „Călin (file din poveste)” de Eminescu.

Lăudînd izbutitele ilustrații aparținînd lui Olimp Vărășteanu și actul editurii din Craiova de a ne fi readus sub privire această operă (lector Marcela Radu) inchei spunînd că această carte unică nu trebuie să lipsească din nici o casă, în care s-a rostit vrododată cu candoare și speranță, „Ala, bala / Portocala”... ori „Ce te legeni, codrule!”.

ION ANDREIȚĂ

CARTEA DE PROZĂ

Căutarea de sine *)

Cu un titlu cam lung (și ușor emfatic), a opta carte a lui Constantin Novac este și cel de-al patrulea roman al său. După declarația personalului-narator, ar fi un „jurnal de bord, cronică, roman sau ce-o mai fi să fie”. Puțin mai la vale aflăm însă că e vorba de fapt de o reconstituire din memorie, prima variantă a jurnalului fiind pierdută. Procedul aduce — simptom de acomodare cu înclinația spre autoreferențialitate din proza ultimilor ani — în paginile cărții și elemente ale romanului unui roman. Se află aici un artificiu tehnic, dar și o probă de rafinament, trecută cu multă eleganță. În paranteză fie spus, există un nu prea vechi, dar foarte interesant roman al francezului Jean Cayrol, unde se valorifică același pretext al pierderii manuscrisului, numai că rezultatul este acolo o dramă a neputinței recuperării și (personajul este autor de romane de aventuri construite din situații-tip) fixația în ideea că textul pierdut e folosit de alții. Ceea ce nu se întimplă aici.

Cu aceste precizări, se poate observa prezența unui narator necreditabil, cu toate consecințele ce decurg de aici (subiectivitate, impunerea perspectivei proprii asupra faptelor, idealizarea), într-un roman cu un limbaj fluent, de o fermecătoare și ironică oralitate cu iz marinăresc (stil pe care, în trecut fie zis, naratorul îl adoptă îndată ce urcă pe vas, molipsîndu-și uneori și personajele neimbarcate). În afara reflecțiilor asupra redactării scrierii, se pot detecta două fire epice. Unul privește expediția în sine călătoria pe vasul comercial, ironic numit *Arcadia*, și înfățișează o colectivitate restrînsă în cadrul căreia se stabilesc relații specifice unei vieți în izolare. Atmosfera amîntește parțial filmul „Furtună în Pacific”, al cărui scenariu a fost realizat de autor. Paginile acestea sint bine scrise, pline de culoare și farmec lexical, cîteva personaje, schițate din linii simple, se țin minte. Cel de-al doilea fir epic reconstituie, cînd nonșalant, cînd crispat-analitic, drama căsniciei naratorului cu violonista Andra, fiica unui avocat pragmatic și fără scrupule, pe nume Carabaș, mult mai tinăr decît el și avansată directoare, fapt ce-i produce bărbatului un nemăritur complex și-l face gelos.

Pe de o parte am avea un roman în maniera lui Conrad (cu aspect parodic, însă). Pe de altă parte este vorba despre unul de reflecții morale, în care autorul creează tipuri convingătoare de duplicitari, parveniți sau descompuși moral (Carabaș — „peștele-undîțar”, Andra, chelnerița Dora, El Fugitivo, un fantomatic intrus pe vasul *Arcadia*, soi de Hibernatus uimit de felul cum au evoluat lucrurile cit el a lipsit, trăind printre eschimoși, și, nu mai puțin, naratorul însuși, numit de socru în bătaie de joc „mină moartă”, condiție pe care și-o asumă cu un amestec de autopersiflare și orgoliu). Relațiile de familie încordate sint de asemenea bine prinse. E un roman al clarificării de sine prin însuși actul scrierii, și care trimite în chip manifest la cel din 1975 („Separația bunurilor”), unde putem citi la pagina 108: „Separația bunurilor, reintegrarea în identitate, nevoia de a ne degaja întregi din consecințele împrejurărilor în care ne-au aruncat interesele materiale sau sentimentale. Să-ți refaci viața, adică să parcurgi drumul invers, act prin care reintri în posesia bunurilor proprii, păstrate în haotică devălmășie cu ale celorlalți”. Exact ceea ce urmărește naratorul-personaj cu nume simbolic al acestui roman atractiv și plin de vervă, nu lipsit de lirism, prin care scriitorul constănțean atinge maturitatea propriilor mijloace.

TUDOR CRISTEA

*) Constantin Novac — „Plutînd avan pe marea cea adîncă”, Editura Eminescu, 1987

Mihail Dragomirescu și copiii săi

Biografia criticului literar Mihail Dragomirescu (n. 1868 — m. 1942) e una din cele mai interesante și mai pline în evenimente spectaculoase. Iată, în ceea ce privește copiii săi, știam, pînă de curînd, că a avut doar doi, un băiat, Mihail, și o fiică, Maria-Ana, ambii dispăruți încă din adolescență. De puțin timp am aflat că a mai avut încă un băiat, Nestor Dumitru Basarab și o fată Elena Giorgia Constantina (n. 21 mai 1914). Ultimul copil al lui Mihail Dragomirescu trăiește în București și mi-a comunicat misiva, deosebit de prețioasă prin tonul și informațiile ce ni le oferă, primită de la părintele său: [15 august 1980], Dragă Lili, Mi-a plăcut serisoarea ta, plină de emoțiune, și mi-ar fi plăcut și mai mult, dacă ai fi avut o vorbă pentru Laura. Căci ea și numai ea a stăruit de mine să-ți dau pianul. Dar n-aș vrea să indis-pun pe chiriășii mei și te rog

să aștepti pînă la 3 septembrie cînd sintem noi la Bușteni. Atunei poți trimite un camion ca să-ți-l dau. Aici e o climă dumnezeiască și băntura apelor mi-a priit foarte mult. Mă simt parcă mai bine de cum eram cînd m-am îmbolnăvit. Îmi pare bine de fericirea ta și de pasiunea ce ai pentru natură și frumusețile ei. Dar e o regulă în viață: să nu te bucuri prea mult. Fericirea cea mai mare se găsește în echilibru, care nu cere nici prea multă fericire și nici o durere covîrșitoare. Dar vorba ta: fericirea ta este poate și a bieților mei copii, care și-au irosit viața așa de timpuriu și a bieței măică-tei, care s-a dus din lume cu amarul vieții în suflet. Mă bucură faptul că Elen și Costică te tratează ea pe o fiică a lor, că și-a dat o odale așa de frumoasă și că joci tenis. Îmi pare însă mai puțin bine că joci la ruletă. E un obicei pe care l-a avut bunică-ta și care a făcut-o

să-și piardă ce brumă de avere mai avea la Monte Carlo. Complimente lui Costică și sărutări de miini lui Héléne. Al tău, ca tată de-al doilea, Mihail Dragomirescu. N.B. Mai am să-ți dai niște cărți. [Mihail Dragomirescu]. [Doamnei Elena Poenaru, Bulevardul Ghica, nr. 43, Sinaia]. O singură precizare, Elena Poenaru, fiica lui Mihail Dragomirescu și a Adelinei Poenaru, întîia soție a criticului, s-a născut în momentul cînd soții nu mai aveau ce-și comunica unul altuia. A fost o bună specialistă în chimie și fizică. Are predispoziții spre literatura de evocare. A și scris cîteva proze și amintiri. Notele lui Z. Ornea asupra biografiei lui Mihail Dragomirescu necesită unele amendări, precum și unele necesare întregiri.

NICOLAE SCURTU

Cronica literară în linii frînte

de LINU

Al. Andrișoiu, Versuri, Editura Dacia, 1987. Ca și lui V. Alecsandri, lui Al. Andrișoiu îi place să stea iarna la gura sobei și să se gîndească la frumusețea verii.

Cronica literară

de AL. PIRU

Printre poezii generației noi trebuie să situăm și pe Dan Ion Nasta cel mai bun traducător de poezie românească în limba franceză (al lui Voiculescu și al lui Emil Botta) și care a debutat acum opt ani cu un interesant eseu la Presses Universitaires de France în binecunoscuta colecție „Littérature Modernes”, *Saint-John Perse et la découverte de l'être* (1980). De curind, Dan Ion Nasta a publicat la Editura Eminescu un volum de poezii proprii cu titlul *Aici, nicăieri* pe care vrem să-l prezentăm cititorilor.

În explicarea poeziei lui Saint-John Perse, Dan Ion Nasta pleacă de la poziția lui Heidegger, din *Sein und Zeit*; „Conștiința realității este ea însăși o manieră de a fi în lume”. Realitatea se relevă plecând de la lume și de la om, între poet și lume e o alianță sau între poet și real e o simbioză, o osmoză proclamată printr-o exclamație, un elogiu și totdeauna o mărturie. În retorica lui Saint-John Perse simbolul joacă un rol important. El este ipostaza unei energii cosmice care iradiază materia: pasărea încarnează acuitatea, vântul turbulența, marea exuberanța, sau: vântul este discordia universală, motorul heraclitian al devenirii, pasărea reprezintă unitatea ființei, iar marea, nebunia diferenței și sărbătoarea diversului. Avem a face cu un simbol ontologic care nu-l decît teatrul dramei ființei.

Sigur că Dan Ion Nasta păstrează în

poezia sa elementele esențiale ale poeticii lui Saint-John Perse de care s-a ocupat între alții Roger Caillois. Nu-l vom acuza însă de lipsă de originalitate, e un livresc și s-a văzut că livrescul nu e un defect, ci o trăsătură aproape generală a multor poeți actuali. Primul ciclu al volumului se intitulează *Cum să refuzi un adagiu*. În poezia omonimă adagiul e acesta: „N-ai văzut nimic dacă în transparența florii / n-ai văzut rădăcina și îndelungata călătorie a sevelor.” E un adevăr abstract care nu satisface pe poetul obosit de „lungile drumuri pietruite de cărți”, ce vrea să se scalde în „verde neștiință”, să privească lucrurile ca pe semenii lui, participând la viața lor ascunsă care e și a sa: „Ia-ți înapoi algebrica Roză / și dă-mi în schimb trandafirul anarhic, / lasă-mă să fiu lingă el cînd se deschide cu o eretică / fericire și mitraliază noaptea cu singele lui.” S-ar zice că autorul vrea să trăiască viața autentică, nu pe cea din cărți. Dar biblioteca furnizează și ea stări de spirit. Astfel în așteptarea unui tratat, poetul aude „cîrțile cum urcă și coboară golgota de cărți” (minuitorii) și se întreabă ce va rămîne din el, cititorul golaș, micul rozător de cărți, cînd și raza de lumină „se-ngroapă în vitralii.” Mai poți fi ușor ca vîntul printre hîrțile lui Sören (Kierkegaard) după un ospăț cu tratatele lui? Avem aici simbolul vînt. În *Pescărușul verde* reapare vîntul alături de mare și pasăre: „Calmul / quietudinea / atît de frumos numită Ro în nordica limbă / (O frîntură de rouă: e prima silabă / dintr-un nume deșirat de vînt) / și culcușul pe mare al păsării.” Că pasărea e pescărușul verde se vede din poezia *Printre hîrțile cu ștersături* unde se ironizează ideea de a ști totul, pînă și numele latin al păsării care-și face cuibul pe mări.

În general, Dan Ion Nasta e un poet dificil, ca și modelul său, mai clar la nivelul fragmentului. Unele versuri spun ceva despre poezie, altele au chiar caracter autoreferențial. O exclamație: „Vor-

be fără șir. / Doamne ce-a ajuns poezia!” Și o constatare: „Doar un veleitar scrupulos mai întinde / pe cluperca de lemn a poeziei / cerul asemeni unui ciorap cu călcîiul rărit.” Unui student de la mansardă care a făcut „tumba în imagină” îi lipsesc „firescul, umilul, privirea mușcînd din real, emoția sticlelor de lapte descărcate după miezul nopții, / nervii șinei de tramvai.” Să credem în afirmarea din poezia *Cu spatele întors*: că „Intertextul nu se mai poartă”? Citim totuși într-un pastel (stil introdus de Alecsandri) o sintagmă virgiliană: „Cruzime care îți faci sînta / sub tegmine fași.” Și titlul unei poezii de Dimitrie Stelaru în întrebarea: „Ce aștepti de la mine, linguşitor de morminte, / tu, ciinele meu, regele meu, pocmul meu cerșetor?” Autoreferențial e poemul *Încă o paranteză*: „Scriu despre prostul sau despre sublim, / scot citate și le comentez, mai adaug de la mine puțin. / Nu știu (dacă vrei să știi) ce uneltește mina, / cu cine se ceartă pe hîrtie și pe cine împacă. / În unghiul drept format de trupul scriitor / (o obișnuință din copilărie, așază-te bine, stai drept / și nu fă digresiuni) / e un scoc, un cuibar gol din care se hrănește / cea mai proastă dintre progeniturile mele: hîrtia. / Și ce bine e acolo: / acolo nu tropăie marile literaturi, / acolo nu scriștile morile de vînt, / acolo nu plîng metaforele părăsite cu burta la gură. / E doar un gol de aer amețitor / în care nici eu nu pot intra / dar în care visează să mă prăbușesc într-o zi.” În fine, din versurile pe tema *Ubi sunt* lipsesc numele proprii: „Unde sînt gangurile burdușite de vînt, / unde sînt infundăturile cu nume trufașe? / Unde sînt mansardele cu ochi bulbucăți / și mirosul de alge din *Impasul Navigatorilor*? Unde sînt femeile întunecoase scăpărînd la răsucel / cu obsidianul rînit? / Unde este bunkerul de frunze și felinarul de rouă / în care poți pipii neștiut? / Unde este urma ta în care te puteai ghemul / cum în pintecul deschis al viei, copiii

larna? / Unde sînt podurile sub care cenușa se imperechează? / Unde sînt ciinil de fum care dorm bot lingă bot / asemeni pietrelor înghesuite de gavroche / în buzunarul cu arse chibrite?” Desigur locurile, ființele anonime, lucrurile sînt tot atît de evocatoare ca și gloriile apuse.

Cel mai bine li izbutesc lui Dan Ion Nasta imaginile notate scurt, adesea într-un singur rînd, precum: „Pe terasă miinile unui copil secționază un gușter” sau: „Brîndușe, țigărete de opium ținute strîns între buze” ori: „În zadar umbra se rotește pe spițe”. O pedalare pe bicicletă: „Să despicî dimineața pe bicicleta ca într-o operație cu laser — / între coastele ei fragede să-ți faci loc, / să rămîi ca un bisturiu de raze / uitat dinadins în corpul tinăr”. Ivirea rapidă a unui detaliu arhitectonic: „Turla strălucitoare a bisericii / țîșnind ca un poște din ziduri...” Fulgerul: „Un osuar de păpădie... / Cenușa gălbenelelor îl persecută.” Valurile: „Marca se înalță în juru-mi ca o piramidă”. Noțiunea de vaporos: „Ce nor te-a călcat cu talpa lui trandafir / femeie grea, atît de ușoară?” *La fritillaire* e o plantă din familia liliaceelor numită și coroana imperială. Formă de coroană are floarea de păpădie: „Dar tu, descoronată păpădie, / ce harnic nebun te-a strîns pe tîpsie?”. Vulturul: „E o săgeată carbonizată în zbor / în zadar cauți arcul, el e săgeata / născîndu-se, devastîndu-se.” Definiție metaforică: „Cerule e o pungă cu simburii”. Imagine complexă a mării: „pămînt femeiesc”: „Neruşinată marea care levitezi în aburii gloriei / dimineața / Și la amiază legeni în poala de aur înecații // Despletit-o (precum femeia tîrîtă în fața mulțimii) / privește cum intru în orașul imberb / păstrînd sub unghii / fișii din carne ta amețitoare”. E ceva aici din *Eloges* de Saint-John Perse: „La mer, entre les îles, est rose de luxures”. „Aici, nicăieri” e locul unei albine în zbor, al poetului mîșcîndu-se printr-o proiectie imaginare ale conștiinței sale veșnic vii.

O PRIVIRE CĂTRE CEI CARE VIN

Ion Hobana

Anticipația — speranțe și certitudini

La ultima Consfătuire anuală a cenaclurilor de anticipație, găzduită în toamna anului trecut de municipiul Craiova, Alexandru Mironov, unul dintre „veteranii” fandomului românesc, a produs senzație prin simpla exhibare a unei pagini ușor îngâbenite. O pagină a „Vieții studentești” din mai 1972, relatînd desfășurarea primei consfătuirii de acest fel, la care au participat scriitorii, editori și membri ai cenaclurilor din București, Craiova și Timișoara — cu totul 19 persoane, cum preciza Mironov, acompaniat de rumoarea incredulă a unei săli pline. Era, într-adevăr, greu de crezut că în urmă cu numai 15 ani ființau trei cenacluri de anticipație și că reporterul avea motive să regrete participarea redusă a iubitorilor genului. Pentru că în amfiteatrul Casei științei și tehnicii pentru tineret din Craiova se reuniseră fanii din treizeci și cinci de localități, reprezentînd peste cincizeci de cenacluri.

Fiind nu doar un practician, ci un împătimit al anticipației, am urmărit cu firească satisfacție această creștere explozivă. De fapt, împreună cu colegii mei scriitori din București și din alte orașe, am făcut tot ce ne-a stat în puteri pentru a asigura mișcării S.F. de amatori un cadru favorabil de exprimare. Efortul cenacluștilor și al nostru s-a bucurat de înțelegerea și sprijinul Uniunii Tineretului Comunist, Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România, Uniunii Scriitorilor, organelor locale de partid și de stat. Au fost afectate spațiile necesare unei activități aflate în plină expansiune. S-au găsit mijloace financiare pentru a trimite la consfătuiri tot mai mulți participanți, pe măsură ce noi cenacluri își făceau apariția. Capitalele anticipației românești s-au numit succesiv, poate nu în ordinea memoriei mele, București, Craiova, Timișoara, Tirgoviște, Sibiu, Cluj-Napoca, Arad, Iași, unele

meritînd nu o singură dată acest onorant titlu. Simtîndu-se nevoia și a altor contacte decît cele anuale, au fost organizate și au dobîndit, în unele cazuri, statut de tradiție, zile ale cenaclurilor din diferite orașe. Se cuvine să menționez prezența neslăbită la toate aceste manifestări a scriitorilor profesioniști, care au contribuit substanțial nu numai la îndrumarea ideologică și estetică a cenacluștilor, ci și la instaurarea unui climat de emulație colegială. În sfîrșit, au văzut lumina tiparului fanzine și numere speciale ale unor publicații studentești în care au apărut povestiri și texte de teorie, critică și istorie a genului.

S-au creat astfel premisele indispensabile ecloziunii tinerelor talente. Un rol hotărîtor a revenit, în această privință, concursurilor al căror palmares a înregistrat, de-a lungul anilor, nume bine-

cunoscute astăzi cititorilor pasionați. Citeva dintre aceste nume figurează și pe copertele unor cărți, marcînd debuturi semnificative. Le voi cita, sperînd să nu mă fac vinovat de nici o omisiune: Rodica Bretin, Mihail Grănescu, Radu Honga, Lucian Ionică, Leonard Oprea, Gheorghe Păun, Cristian T. Popescu, Alexandru Ungureanu. Alți cenacluști sînt prezenți în antologii tematice sau în excelentul almanah „Anticipația”, editat de revista „Știință și tehnică”. Trebuie să-i pomenesc măcar pe Ovidiu Bufnală, George Ceaușu, Constantin Cozmluc, Dorin Davideanu, Mircea Liviu Goga, Răzvan Haritonovici, Ion Ilie Iosif, Marcel Luca, Lucian Merișca, Liviu și Mirela Păcîngă, Viorel Pirligras, Doru Pruteanu, Marius Stătescu, Dănuț Ungureanu. Prezidînd juriile mai multor asemenea concursuri, am constatat cu nedismulată

bucurie că acești exponenți ai „noului val”, cum le place să-și spună, ne dau nu numai speranțe, ci și certitudini în legătură cu viitorul literaturii S.F. românești.

Dar anticipația nu înseamnă doar literatură, și preocupările cenaclurilor s-au extins asupra unor arii foarte diverse. Dacă teatrul și filmul se află încă într-un stadiu incipient, dacă muzica s-a afirmat sporadic, artelor plastice cunosc realizări care le-au impus atenției publicului românesc și chiar celui de peste hotare. Sergiu Nicola, deținător al unor premii naționale și internaționale, a depășit cu autoritate statutul amatorismului promițător, impunîndu-se printr-o viziune originală și prin mijloace de expresie de o fericită diversitate. Neavînd pretenția deșartă a unei priviri exhaustive, voi mai transcrie doar lista premiilor Consfătuirii din noiembrie 1987: Traian Abrăda, Andi Scărlătescu, Mircea Ionicelli, Călin Popovici și... Viorel Pirligras, care își încearcă puterile și pe acest tărîm.

Există riscul ca tabloul pe care l-am înfățișat să pară idilic. Și dacă în ceea ce privește starea de efervescență creatoare și reușitele tinerilor mei prieteni nu e nimic de retractat, la capitolul posibilităților de a afirma lucrurile nu stau chiar ca în cea mai bună dintre lumi. Sînt convins, de pildă, că generozitatea manifestată de edituri față de cei care vin ar trebui extinsă și asupra autorilor de anticipație, în situația reducerii masive — de ce? — a numărului de apariții anuale în colecția „Fantastic Club”. S-ar cuveni, de asemenea, ca publicațiile periodice să dovedească mai multă sollicitudine față de producțiile S.F. de calitate, la care apelează — și bine fac! — pentru almanahurile lor de sezon. Reîntînd ideea lansată de Valentin Silvestru, chiar în acest colț de pagină, cred că și „Suplimentul literar-artistic al Scintei tineretului” ar putea să găzduiască mai des astfel de producții în coloanele sale și în ședințele cenaclului „Confluente”. Pentru că, orice am spune, anticipația este în primul rînd un gen al tineretului.

Singurătate în doi

Sînt încă lingă tine și sînt așa de singur
Ca lumul diafan plutînd peste altar.
Rămăs-am tot în ploaie, copacul solitar,
Deși sînt ani de-atunci și-mbătrîniri, desigur.

Am încetat de mult să te întreb ceva;
Imi ești așa departe și-așa de apropiată
Că nu știu încă bine dacă aș mai putea
Să mi te-nchipui pură, deplin nevinovată.

Vezi, dacă n-aș fi singur, nu aș mai fi cu mine;
Chiar de ești alături nu te mai pot pricepe.
Cu fiecare clipă tăcută mă simt bine,
Căci de aici încolo viața mea începe.

Acum cînd sînt copacul ce nu mai face umbră
Din zi în zi mă vîd mai gol, mai părăsit...
Tăceri în loc de singe prin fibre reci îmi umblă
De-mi prevestesc în ramuri că nu mai sînt iubit

GHEORGHE ANDREI

SECVENȚE LIRICE

Nicolae
Panaite

Elegie de martie

1.

de-atita veșnicie a înflorit
carnea pe mine
eu înălțarea la lumină a vieții tale
îți voi dăruia versete
de care dragostea nu se teme

2.

pe treptele LĂUNTRULUI se imbulzesc nopțile
și cad

și cad

și cad

și nu se mai termină
și scrumul lor mă acoperă
și cad continuu
precum roua lunii din părul tău

3.

sub cearceaful de spini al nopților
făptura-mi se întoarce
se face ghem
îmi duc genunchii la gură
și pe ei văd amprentele miinilor tale
cum cresc
și îmi ating buzele

ne căutăm și ne pierdem
muzici celeste ne umezesc ființa
apoi ies prin acoperiș și
ca picăturile de ploaie
se aud pe la streșini
împreunându-se
fragment cu fragment pământul ne absoarbe
lumini infinite radiind aureole

4.

pradă sintem viețuitoarelor azurului
cu tot cu scris
nu se mai satură
zborul lor prin trup descrie o apocalipsă
de fiecare dată ne reîntropăm
în forme nemaiîntâlnite
în pintecul universului
în pintecul infernului
în pintecul cuvintului.

5.

foșnetul ideilor a încins varul cărămizile geamurilor...
printre crăpături singele lor își scutură petalele
ființa mea roșie
o zăresc sub imensul crin al nopții
purtată de mină de fiicele singurătății

6.

dacă intri vei muri și mereu te vei naște
o epidermă plină de aur
îți atinge ochii și ochii tăi fumegă
pe chip îți apare propriu-ți suflet
și întunericul îi ca jarul
suferința îți străpunge făptura
precum rădăcinile huma
rupe din tine
înfășoară-te cu trandafirii sălbatici
și vei purta MANTIA DE MARMURĂ

7.

poetii au frunzele de aur ale durerii
și vorbe vorbe
stoarse și înșirate pe
funiile pe care moartea
le împletește.
limba lor a devenit un gromovnic

8.

clipa iluzia
fierbere în lucruri și emisfere
glob de cristal
ether greu
în singele meu prin care
bulbii cuvintelor răsar
ca stelele sara...

Adrian Costache

CARTEA INFINITĂ

...Mă apropiam de cele mai multe ori șovăitor. Clădirea cu zidurile ei groase, cenușii, impunătoare și grea, mi se releva de fiecare dată de departe, chiar înainte de a o vedea. O presimteam din clipa în care păraseam curtea internatului de pe Calea Oilor... Creștea în mine nespūsă și, deodată, izbucnea uriașă și eu eram plin de ea, definitiv, pentru toate ceasurile următoare, și așa cum mă aflam încă departe devenea totuși a mea, deși mă strivea prin monumentalitate, aidoma unui templu al unei religii de cuvinte uitate. Când o zăream însă cu adevărat, solemnă și tot templu, chipul ei mental mi se spulbera și o complicitate stranie se infiripa în mine. Iar în locul exteriorului venea în atac fulgerător de cavalerie (tropotul cailor în urechi, vuiet!...) interiorul care se revărsa pe toate intrările ei păzite de uși masive, maroniu-închis, din stejar. Neștiutul, mereu neștiutul, dar tot mereu așteptatul interior se revărsa.

(Toate aceste pătrunderi, săvârșite cu Petru pe lângă paznic, furișându-ne aplecați, căci n-avcam încă anii de la care dreptul la acces ne era permis, se săvârșiseră fără ca noi să învățăm altceva — și să recunoaștem altceva dinăuntru — decât coridorul care ducea spre bibliotecă, cu colțurile lui întunecate, un coridor care nu răspundea în afară în nici un fel, care n-avea exterior decât neatins de lumina soarelui de sate de ani, și apoi bibliotecă, unde ni se adusesse de trei-patru ori cartea (aceeași carte!) a oelului tinăr al orașului nostru (geniul nostru pierdut!) lovit de tramvai într-un decembrie geros.

Așa că spațiul dinăuntru n-avea pentru noi alt relief decât cel al grabei, cu care străbăteam intrarea și coridorul, mai ales coridorul, și după aceea sala de lectură, pășirea înăuntru ca într-un loc în care puteam rezista. Aici paznicul însuși nu putea intra! Și eram așa de fericiti că exista și pentru el o interdicție, el paznicul tuturor interdicțiilor, iar semnul acesteia era chiar ea femela tinără, bibliotecara, de care eram, desigur, îndrăgostiți amândoi...

Citiseam de citeva ori cartea, Petru îmi spusese că era o carte infinită — ce-i aceea o carte infinită?! — întrebam eu, e o carte ale cărei pagini nu se mai sfîrșesc, șovăise el, explicând, ...de fapt nu paginile nu se mai sfîrșesc, ci lectura cărții, o citești adică la infinit, continuu s-o, citești și după ce ai terminat-o...

Și citeam amândoi cartea, o dată, de două ori, de trei ori, dar nu la infinit, eu o terminam de fiecare dată în citeva zile, o sfîrșeam pe străzile orașului nostru de provincie, în orașul în care trăiam și ne mișcam, fascinați de scriile cînd lumea — necunoscută nouă, dar apropiată, familiară! — se aduna în centru și se plimba... Aici sfîrșeam de cele mai multe ori cartea, o uitam, față în față cu această lume, cu chipuri de femei care ne tulburau adolescența, și, abia ajuns acasă, începeam să citesc altceva, flămînd, în speranța de a uni definitiv Cartea cu Lumea și de a o face astfel infinită. Iar mai tîrziu scriam eu însumi la Carte, iar cartea infinită avea, se pare, să fie abia aceasta, scrisă de mine, singura carte infinită, din toate cele pe care le citisem. Dar ea se conturase abia cu vremea în-

finită, cînd înțelesesem că n-aveam s-o termin niciodată...

Interiorul acela a venit totuși peste mine, din gura căscată a intrării, în toată mărimea lui, mult mai tîrziu. Atunci am aflat că existau acolo o sută de încăperi unde aproape în fiecare zi se adunau oameni, veneau artiști, scriitori, rulau filme și se recitau poezii, creații originale, cu emfază locală. Treptat toate acestea au căpătat chip fără ca eu să le cunosc pe fiecare în parte. Le-am dat chip cu imaginația mea și ele au rămas așa (oricît de mult m-am străduit mai tîrziu să le schimb, cunoscute fiind), au rămas incremenite în închipuire, mortificate în ireal.

Dar ceea ce venea mereu dinăuntru, ca dintr-un adinec labirintic, erau cărțile din bibliotecă, coridorul întunecat care ducea mereu acolo și care se lumina uneori, cînd cărțile păreau să iasă dinăuntru și să năvălească, citeodată de-a dreptul în oraș (în ceasuri tainice de seară, eu fiind purtătorul lor!), și apoi chipul femeii tinere și gestul meu de a ridica ochii și de a o zări acolo, la masa ei, de unde începea adevăratul labirint al cărților în care nu puteam pătrunde încă și poate n-aveam să pătrund niciodată. Acolo intra doar ea în halatul ei maro, stăruind îndelung și aducînd cărți miraculoase și un parfum, știut parcă dintru început, dintotdeauna, care se definea ca o chemare către ușa depozitului, unde după spusele de mai tîrziu ale lui Petru (abia acolo! acceptase și el) se dezvăluia doar în sine și doar pentru ele infinitatea grea a cărților.

Stătusem atîtea ore cu cărțile în față! Presimteam clipa în care femeia se ridica (rar!) și trecea cu pași neștiuți printre mese, schimbînd o vorbă șoptită (vai! vorbele acelea stranii, de nedescris, embleme ale labirintului...) cu cei pe care-i știa de multă vreme, cititorii vechi ai bibliotecii municipale, chipuri care-mi stirneau o ciudată dar atrăgătoare neliniște... Și pe urmă clipa în care ea se apropia și de masa noastră — a mea și a lui Petru — și rigiditatea mea, ochii neridicați, încordați, dar cu privirea care fura ceva din mișcarea misterioasă a picioarelor ei pe covorul infundat cu liniște, și oiaș și această trecere a ei, această imagine pe jumătate, o jumătate de jos în sus, făcea pară din același labirint presimțit, în care se adunaseră toate secretele și toate deliciale lumii visate de noi cu fanatică ardore... Tot acel privit pe cheia ușii — eu în altă cameră, iar dincolo începutul, începutul și sfîrșitul aduse acolo, de neînțeles, în doar citeva zeci de metri pătrați, izvor de echilibru al unei lumi de inițiați care nu vorbeau, ci doar șopteau o limbă exotică...

...Dar poate nimeni nu-i arăta-se nimic. Nu-i spusese nimic. Nici despre labirint, nici despre Cartea Infinită. Poate erau amîndouă presimțiri sau doar vise grele care ne urmăresc săptămîni — vise foarte vii de care nu mai putem scăpa, da pe care nici nu le putem povesti, căci povestindu-le, în speranța că se vor păstra mai bine, ele și-ar pierde tocmai ce nu se poate povesti dintr-un vis, din toate visele, iar acest ce nu se poate povesti este totuși mai important decît tot ce-ar putea fi reprodus într-o povestire, de-

cît cele mai teribile scheme epice și scenarii...

Și astăzi la fel! Interiorul leșind în stradă și el simțindu-l din plin, umplîndu-se cu el, voluptuos, — iar Petru rămas undeva în urmă, în umbra timpului și a labirintului însuși, sau trecînd cîndva pe lângă el și depășindu-l, forțînd intrarea în viitor, trăind în Nordul acela atît de puțin luminat, cu verile scurte; dar chiar așa fiind pentru el rămas neschimbat, ...pentru el — astăzi întors aici — în acest oraș, ajutorul unei cărți, în orașul în care mișcarea pașilor lui și privirea ochilor (și chipul lui Petru, prietenul dintotdeauna!) au rămas imprimate pretutindeni, nu, nici vorbă de nostalgie, ...împresare reală pentru cine știe să citească lumea... Își dă seama că din fericire, sau din păcate aici doar el știe să citească, sint semne pentru un singur cititor, o lume întreagă de semne pentru un singur cititor, descifrate de un singur om, așa cum poate cartea (se gîndește cu emoție!), cartea pe care a scris-o s-ar putea să nu fie nici ea citită cu adevărat decît tot de el, și asta fiindcă doar el o poate completa cu ceea ce n-a putut scrie în ea (aproximări, doar aproximări!) dar există, însă imposibil de prins în cuvinte, căci e'le n-ar face nimic altceva decît să te îndepărteze de ceea ce e și nu poți fi rostuit...

Iar clădirea la fel... Aerul ei umbros și ușor dureros, același portar, neschimbat în chipul lui (cum pot oamenii rămîne neschimbați, unii din ei? !...), poate că dacă trece strada — stă încă pe trotuarul celălalt — intră și el în alt timp, va intra în alt timp, trecut sau încă n-venit — poate că el însuși se va întoarce, va putea face acest lucru, anulînd o disperare fără egal, care ne îmbolnăvește în lumea asta într-o zi...

Trece strada (se hotărăște!), vede acolo în față anunțuri și șovăle în fața intrării. Se simte mai mult decît tulburat, totul este la fel, la fel, la fel... și respirația i se aude aidoma (și-o ține minte, și-o știe — respirația lui!), și vin coridoarele peste el, suta de încăperi. La fel!... La fel!...

Se strecoară, tainic și interzis, pe lângă paznic, face gestul de a se apleca (parcă mai greu decît odinioară!) și intră în coridorul știut, ...același întuneric, la capătul căruia se află sala de lectură. Iar aici paznicul nu va putea veni. Lui îi este interzis să intre aici unde oficiază vocile șoptite, inițiații, limba pierdută a omenirii. Deschide, murmură ceva care sună asemănător cu la fel, totul e la fel, ...chipurile au rămas ca odinioară, inclinate către paginile nesfîrșite, ...acum îi este clar că fiecare încearcă să citească ceva infinit, o pagină, o carte, să păstreze iluzia. Stă o vreme în ușă și ochii lui își recunosc privirile lăsate aici, abia ieri parcă și chipul lui Petru se desprinde de pe scaun, imaginea lui, ...după care dispare, iar el se duce și cere cartea, e cartea la care lucrează, ...ea, bibliotecara, știe acest lucru, și știind asta el o descoperă, o înțelege, e nu numai abur și răsufleare, trupul ei n-a dispărut cu totul, sărutul ei visat, ...seamănă cu al altcuiva, în clipa asta nu știe cu al cui, deși își dă seama că ar fi important să afle, să descopere de pildă că seamănă cu sărutul ei, visat, cu primul ei sărut, pe care i-l-a dat lui sau nu, trecînd pe lângă el, atunci în timpul în care citea cartea poetului mort în decembrie, înfrigorat și umbros, și veșnic, dar nu poate ști, nici acum nu poate ști să aleagă între sărutul ei și celelalte pe care i le-a dat viața, ale vieții...

Și mai departe știe ce are de făcut. Vocăa lui a devenit ca vocile celelalte, șoptită, a prins astfel pierdutul glas, pierduta limbă a omenirii, capătul ei, iar

SECVENȚE LIRICE

Etnogeneză

Aleargă-n cîmp o păstorită dacă.
I se răsfrînge umbra în oglindă.
Profilul ei trecînd lingă mioare,
Pîndit e de vultani ce-ar vrea s-o prindă.

Între dorinți de pajură ardentă,
Ea fuge descălțată-n prag de vară
Un trup dă soare pe un cîmp de umbră
Și chipul ei pierînd devine țară.

Ovidiu la Tomis

„Oasele mele odihnescă-se-n pace”!
Exilul mă arde și-n singe revine
Pe val de-nstelare ursita
Îmi duce portretul prin alge marine.

Aici am scris Tristele... ca o litanie,
M-a strîns depărtarea un șarpe
Și-n brațe de aspre refluxuri,
Foșnește-o furtună de harpe.

Abia se aude dîngățul chemării
Cînd pier în zări vopoaie de iridii,
Am incrustat în marmura uitării
Un nume ne-nțeles de mări: Ovidiu!

SILVIA C. NEGRU

vocea lui mingie intrarea din labirint unde se află infinitul și dragostea, la fel amindouă, unde poate pătrunde acum, aici găsiind în fine cartea terminată.

sau neterminată și infinită, fără gaura cheii pe care s-a uitat ația ani din cealaltă încăpere a vieții. Și-abia acum se va simți pentru prima oară autor...

Cristian Dumitrescu INVITAȚIE LA DANS

Dragostea noastră a început și s-a terminat în lift. În același lift, între parter și etajul 9. La etajul zece era petrecerea la care urma să mergem amindoi. Separat. Spun nouă deoarece numai până la acest etaj urcă liftul, mai departe se ajunge pe scări, la Dana, prietena mea, la care era ceaiul. Eu îmi propusesem să sosesc printre ultimii, ne cam certasem și dorcam să mă las așteptat, deși pe ea, sint sigur, chestia asta o lăsa rece. Mentalitate greșită, de mascul, care nu vrea să recunoască că cineva poate să înceteze a-l mai iubi.

Ne-am urcat amindoi în lift. Până pe la jumătatea etajului 2 parcă nici nu ar fi existat. Eram foarte îngundur, preocupat de discuția cu Dana. Era sau nu era o chestie definitivă. Apoi am zărit florile și, privind de jos în sus, am început s-o văd. Frumoasă — asta este cuvântul. Înaltă, blondă, cu niște superbi ochi albaștri. Eleganță, distinsă, deși foarte, foarte tină. Cit să aibă, 21, 22 de ani cel mult. Am recunoscut și un parfum care îmi place mult. Opium. Este și foarte la modă, dar femeile nu pot să pricicapă că parfumul prinde sau nu prinde pe piele. Nu merge, renunță, încearcă altul. De multe ori am avut senzația că unele, deși date cu acest minunat parfum, miros a drogherie. Ei însă îi ține perfect, se simte. De altfel, cutia litfului este prea mică pentru casă nu simți imediat. Merge la petrecere, la Dana. Cine să fie, nu o cunosc. Poate merge la altă petrecere? Imposibil, doar a spus că merge la zece. Cine să fie? Și singur? Am ajuns deja la etajul trei.

— Opium.
— Da.
— E minunat.
— Mulțumesc.
— Tu ești însă superbă.
— Domnule!
— Grig Mociorea, regizor. Ce mi-o fi venit să spun regizor? Poate, pentru că dintr-o dată am vrut să par cineva în ochii ei, s-o impresionez. Regizor, iată o meserie care umple de respect orice puștoaică. Dacă sus află că sint economist, cu atât mai bine, va spune că sint spiritual. De fapt nici nu mă interesează ce va fi sus. Am uitat. Ea este însă cu adevărat deosebită, nu am exagerat cu nimic. Tace.

— Mergeți la petrecerea de la Dana Dragu, la etajul 10?
— Da, sau sper că da. Am o adresă, mi-a dat-o prietenul meu, el este invitat. Am rămas cu mașina în pană și am luat un taxi. Niciodată nu știi cit durează o pană la mașina lui. Este un BMW decapotabil model 1942, o mașină grozavă dar care mereu face figuri, ca acum.

Am ajuns în dreptul etajului patru.
— Înseamnă că o să petrecem o seară împreună. Va fi pentru mine un regal să vă pot vedea atâtea ore. Mă puteți înscrie pe carnetelul dumneavoastră pentru a-mi acorda un dans.
— Să mă uit cit sint de ocupată. Sinteti ai nouălea, domnule.

— Deja? Mi-au luat-o alții înainte, de la scara blocului.
— Nu, domnule Grig. Pe această mi i-a înscris mama de

acasă, din oficiu ca posibili pretendenți.

E spirituală. Iată-ne la etajul șase și nici nu știu cum o cheamă. Mă hotărâse să atac frontal.

— Vreți să faceți film? Întruniți toate condițiile. Și m-am lansat într-o cavalcadă verbală. Am invăluit-o. Am fost cind inteligent, cind spiritual, spumos chiar, ce mai, eram într-o vervă rară. Am aflat că o cheamă Loredana și că este studentă la chimie. Este din provincie. Părinții sint plecați în străinătate cu un angajament, fiind instrumentiști la filarmonica din localitate. Asta explică proveniența Opiumului. Are multe pasiuni. E grozav de citit. Fac conversație pe teme video. Cred că o s-o dau gata. Pe naiba, din discuții aflu că a văzut mai multe filme chiar decit mine. Și de calitate. Las domeniul, o iau pe teme de viață. Pare surprinsă. O sfredelesc un pic cu Freud. Nu l-a citit. Accelerez. Aproape o conving că nu-i iubeste pe tipul cu mașina. Aflu că este compozitor și cîntăreț într-o formație de jazz, o persoană relativ cunoscută. Se des-tăinuie. Nu prea este fericită, el are 35 de ani, ea doar 22. O cam neglijează, o sufocă însă cu pretențiile. Vrea să facă din ea o soție model. Se cunosc deja de patru ani, sint prieteni încă de cind ea era în liceu. Cunosc scenariul. Un tip bine, umblat, caută fată de caracter, o preia de la 18 ani, o introduce în viață, o modelează, o formează, apoi o ia de nevastă. Am mai auzit. Să fie decorativă, cultă, nici proastă, nici desteaptă, ascultătoare și să vadă în el un zeu. Pe urmă îi trîntește doi copii, o închide în casă și cind ajunge la 40 de ani nu-l mai interesează. Dar nici pe alții.

Dintr-o femeie superbă devine numai o excelentă și blazată mamă și gospodină, eventual o funcționară model. El își continuă cariera. Se poate dedica exclusiv profesiei și altor mici bucurii extraconjugale nesemnificative. O iubeste cu blindețe și înțelegere ca pe o proprietate. Cunosc figura. Se poartă azi, mai ales printre artiști. Intimplător cunosc bine vreo două cazuri. Unul a mers perfect. Altul a dat greș. S-a trezit fata și l-a lăsat cu un copil. Poate dacă apuca să-i facă doi, se verifica și în această situație „rețeta”. Ii spun, chiar îi relatez faze din propria ei experiență. La început crede că o cunosc, sau îi cunosc. Apoi mă crede vrăjitor. Aiurea, chestie de deducție. Oricum îi par un tip destept, neinteresat, sincer, ceva cam în genul celui pe care îl visează ea. Mă scot în evidență. Povestesc intimplări, caut și eu „poze” în care apar într-o anumită lumină, exact acele calități pe care știu că nu le are „celălalt”. Adică, maleabilitate, deschidere, sinceritate etc. Văd că-i plac. Oricum ea îmi place mai mult, sint sigur. E de calitate. Are toate atu-urile. Cred că este desteaptă, foarte desteaptă. Oricum am suprațicitat, nici eu nu sint convins că ar ține cu ea figura pe care i-o pregătește el. Pare nedecisă. Ii sint simpatic, agreabil. Aflu că și fizic sint genul ei. Bineînțeles dintr-o aluzie voalată, că

nici ea nu-l lipsită de rafinement. Se pare că el o cam face să sufere. Eu unul sufăr de-a binelea, Dana m-a adus într-o fază în care nici nu mai știu de mine. Aproape că m-a făcut K.O. În prietenia noastră eu am pierdut alt teren, că sint convins că nu mai pot să-l recistig, iar dacă l-aș recistiga, tot „no men's land” ar rămîne. Insist și eu, deși m-am cam lecut. De fapt sint sincer cind îi fac curte feței asteia. O fi un „coup de foudre”, dragoste la prima vedere? Îmi place foarte mult. Se pare că nici eu nu-i displac. Desfacem șampania, feresc becul, asta ar mai lipsi să spargem becul și să rămînem pe intuneric. Bem. Eu toastez.

— Pentru prietenie! — Pentru tine, Loredana...

— Pentru tine, Grig!

La început ea nu reusește, bea cam repede și lichidul vine prea acidulat, se înneacă. Apoi, ne dăm seama că dacă n-o agiți, se poate bea și direct din sticlă. Oricum, nu avem pahare. Pălăvrăgim ca doi prieteni vechi. Comunicăm. Iată un lucru rar, să comunicu cu cineva de la prima vedere. Ne-am potrivit. Ne simțim bine. Sper că nu-i șampania de vină. Cred că dacă aș săruta-o nu ar spune nimic, ar primi. Totuși nu încerc. E frig. Ii dau paradesul meu. Mi se stringe la piept. Un gest de tandrețe, ori unul de oboscală? Ii povestesc de copilăria mea. Am fost un copil năzdrăvan. Este amuzată. Ride. Ii povestesc de timpul cind făceam sport de performanță. Lucruri ușoare, plăcute. Ce ciudat sentiment de înțelegere și liniște ne-a cuprins. Este citeodată necesar să ajungi într-un moment din acesta pentru ca să-ți dai seama cit de agitată este existența, cit de mare stresul, ce puțin îți trebuie să fii fericit. E atita liniște. Cred că avem amindoi nevoie de liniște. E oare dragostea o oază? Atunci inseamnă că o iubesc. Sună cam prea melodramatic, ceva desuet, à la Teodoreanu. Totuși îi spun.

— Ce-ar fi să te iubesc?
— Ce-ar fi să te iubesc?
— Ce ești tu, o oglindă?
— Poate un ecou.

Ca un ecou, străbat către noi zgomote surde.
— Cred că s-au sesizat și se pun în mișcare, fac ceva. Cum de nu s-au gîndit pînă acum. Stăm blocați în lift, între etajul 7 și 8 de aproape două ore. E bloc vechi și spațiul între etaje este atit de mare, incit nu străbate nici un zgomot, iar soneria este defectă. Singurul lucru normal era să așteptăm. Am așteptat, am băut șampania și acum liftul s-a pus în mișcare.

Am ajuns la etajul nouă. Deschid ușa. Dana îmi sare de rit. E speriată, agitată. Tipul Loredanei de asemenea. Sint ulmit de Dana că este atit de preocupată de persoana mea.

— Ce s-a intimplat, Grigore?, mă întrebă. De fapt pe mine mă cheamă Grigore și toată lumea îmi spune Griguță. Guță, deși mie mi-ar fi plăcut Grig, am crezut că îi s-a intimplat ceva. Nu făceați nici un zgomot, n-ați strigat, n-ați bătut. Mă gîndeam că îi s-a făcut rău. I-am spus că nici n-am încercat, că ar fi fost în zadar, știam de la bunicul ei, arhitectul care a proiectat blocul, că spațiul între etaje este foarte mare, că e un bloc special, iar casa scărilor e separată de restul construcției și că oricum nu m-ar fi auzit. La petrecere toată lumea și-a revenit și a izbucnit veselie, ca o descărcare nervoasă.

Într-un colț, cîntărețul Loredanei îi sărută mina, se apleacă cu tandrețe asupra ei, îi aduce pepsi și sandvișuri. Dana procedează la fel cu mine. Ce ciudat, cite se pot intimpla în numai două ore de existență. Dansăm. Mă gîndesc la Loredana. Cred că o să-i las pe primii opt să danseze și apoi o s-o invit și eu...

SECVENȚE LIRICE

Dan Bodea

Poetul Dan Bodea din Maramureș, profesor de istorie, își trage seva scrisului său din rînduile morale, spirituale, milenare, cercind să-și limpezească sufletul minții prin cuprinderea celui ce l se adresează întru bucurie și împăcare lăuntrică.

Fie-i semn de drum bun în poezie acest cuvînt de început, confratelui nostru Dan Bodea!

IOAN ALEXANDRU

Strămoșii

În ceasuri de restrîște
Strămoșii mei ca unul se adunau pe munte
Și sărutînd pămîntul jurau pe adimante
Pe care apoi cu mina le aruncau în stele.

Scoteau din lăzi ascunse
Tezaur de cuvinte
Le imprăștiu cu grijă în zările știute
Iubire, pace, bunătate era intrupat în ele.

Cetățile lor fală, podoabe sufletești
Adăposteau doar vulturi
Ai căror ochi erau infipți în Dunăre și Mare, în riuri și poteci.
Și caii lor cei iuți popoarele vrăjmașe

Mușcînd pămîntul țării
Loveau în porți năprasnic, furau și jefuiau,
Dar ca un uragan se răsturnau și munții și apele într-una
Peste piticii care purtau nume dușman.

Aicea e iubire și pace și putere
Se vede în pămînturi, în munții seculari,
În apele bogate ce-ngheață pe vrăjmași.
Bisericile-s inimi ce ne trimit în stele.

Rădăcini

— Părinților mei

Strămoșii mei au rădăcinile infipite în pămînt,
Loc de adăpost și priveghere a vulturului.
Pămîntul e stinca eruptă din munte —
Ei șed asemenea brazilor dominînd regal și protegîtor
intinderea zărilor

Cu ochii lor ramuri și virf ei străpung platoșa norilor,
Curgîndu-le apoi lin și înălțator singele grădinii
pe seninul
bolții.

Cu minile impreunate cuprind torțile marelui vas,
Din care sorb cu nesăț putere și înțelepciune,
ochi de vedere-n țării

Și făureșc calea de ajungere în eternitate
Galopînd pe bidivul suferinței și răbdării,
Al riderii de dușmanul ce s-apropie la porți.
Cu brațele prind stelele și le așează la piept,
Cuvîntul l-au pogorit din țării pe pămînt
Unde au făurit o întinsă și minunată grădină
incărcată de flori,

În care găsești un Scorilo, Catilo, Buerebista, Decebal,
Mircea, Mihai, Vasile, Ion, Nicolae
Și peste toate luminează mindrul și marele grădinar,
copacul adinc infipt în stîncă
Cuvîntul — porumbel se ridică spre lume vestind
Că în Carpați este o lumină ce se aprinde din cer.

Trebuia să fiu...

Trebuia să fiu ca regele Crin :
Înlăuntrul universului meu să-mi țes
Cu răbdare și poftă hainele-vestimente
Pe care să le imbrac în fapțul dimineții,

la lăsatul nopții în
ferecătura ei.

Ploile în curgerea lor nesfîrșită și-ar prinde brațele
Pe umerii diamantini și le-ar săruta
albul imaculat
Care-și are seva pe potecile tainice-i
lucrări.

Acolo unde în fiecare trecere brodează o mină dibace,
La trecutul țarinei IUBIRE.

Trebuie să fiu vița de vie
Ce-și trimite trupul plăpînd, firav
din nevăzut...

Vitejește acesta urcă pe ziduri,
copaci,
Și-și răsfiră „inimile” din care
irumpe —

Singele iubirii intrupat în strugurele
rod.

Trebuie să fiu mielul ce inoată-n
blindețe,
inocență

Lingă caldul mamei ce pășește pe
cimp.

Firul ierbii se apleacă măreț
dînd prilej
De împărtășire a duioșiei în prezentul
și viitorul

Ce se zbenguie și sare apoi ori
se îndreaptă
Spre izvorul lumii ce-și oferă
cucerencia

În albul vieții plouat din fîntină.

Nu-mi pasă

Chiar dacă mă sufocă ceața — nu-mi pasă
Chiar dacă n-ar exista un „Dante valah” —
nu-mi pasă

Chiar dacă pătura-mi s-ar ineca — nu-mi pasă
Chiar dacă mă obligați să inot — nu-mi pasă

Chiar dacă n-aș ști să inot — nu-mi pasă
Chiar dacă iarba va crește mereu roșu —
nu-mi pasă

Chiar dacă zidul nu-l voi dărîma niciodată —
nu-mi pasă

Chiar dacă zilele-mi vor curge ca pîrîul de
munte.

— Nu-mi pasă —
Chiar dacă zodia mea va fi norocoasă —
nu-mi pasă

Nu-mi pasă, atit cit ești lingă mine.

Sinteză

Am prins fumul în palmă
Și am simțit gustul amar

Al țigării nefumate încă
Am aruncat pe cer stropi de ploaie

Și am simțit lacrima vie, sărată
A primului taifun ce taie

Ca o lamă „GILETE” nefardată
Tot miezul viorii tăcute.

Am omorit cu mine greieri albi
Ce nu trebuiau stigmatizați

De timp.

CRISTIAN-MUGUREL ARGEȘANU

MUZICĂ

Instantanee...

În precedenta sa ediție, ciclul de manifestări organizate pe podiumul Ateneului Român de către Ansamblul artistic al U.T.C. în colaborare cu Filarmonica „George Enescu”, având ca generic Studioul Tinărului Muzician, oferea publicului din Capitală prilejul reînnoirii cu patru dintre absolvenții conservatorului bucureștean ai seriilor recente, ce s-au integrat de acum cu pregnanță în peisajul diferitelor centre de cultură ale țării: Liliiana Nichiteanu, Felicia Filip, Gabriel Croitoru și Dorin Marc (lor alăturându-li-se foarte tânărul Ioria Mihail, încă elev de liceu, dar deja afirmat în viața noastră de concert), soliști ce contribuie, împreună cu generațiile lor, la remodelarea tradiției artistice a unor orașe ca Galați, Brașov, Ploiești sau Cluj-Napoca.

Prin ultimul său afiș, ciclul a propus o succintă incursiune în „laboratorul”, în „creuzetul” cizlării tinerelor profiluri interpretative, ce studiază în clasele Conservatorului „Ciprian Porumbescu” din București.

În acompaniamentul pianistic discret al Doinel Micu, soprana Gladiola Nițulescu a relevat un glas penetrant mai ales în registrul acut, cu vădite disponibilități de bravură, prea puțin puse în lumină în liedul *Obirșii* de Pascal Bentoiu sau în cele două române de Serghei Rahmaninov, unde s-a observat preocuparea pentru o caldă acuire a frazei; verva și strălucirea exprimării au detașat însă aria din *Copilul și vrăjile* de Maurice Ravel.

Progresul contrabasistului Cătălin Rotaru continuă mai ales pe linia cantabilității și fluidității — fapt remărcat și în talmăcirea *Variațiilor pe o coardă* de Nicolo Paganini, accentuând melodicitatea într-un discurs punctat cu precizie de intervențiile pianistului Viorica Rădoi. În *Oda pentru contrabas solo* de Carmen Petra Basacopol, structura opusului ar fi impus poate mai multă tensionare, o mai riguroasă construcție.

Robustețea trăsăturii de arcuș a Luminiei Burcă a caracterizat și rostirea dinamică, energică a piesei *Lăutarul* (pentru vioară solo) de George Enescu, dar și arabescurile mozartiene, ușor involvurate pe alocuri, ale *Sonatei nr. 17* (unde nu întotdeauna calitatea sunetului a fost cea mai adecvată), excelând în exuberanța și temperamentul *Capriciului vienez* de Kreisler. Colaborarea pianistică semnată de colegul său Lucian Leșeanu s-a definit printr-o atență diversificare a tuseului și fințe a frazării — evidente în Mozart, imprimând însă o oarecare „reținere” elanurilor și aplombului ce conferă miniaturii de Fritz Kreisler pitorescul său specific.

Suflet respirat în ample, nostalgice, decupat cu muzicalitate a învăluit atmosfera *Nocturnei* de Gheorghe Păunescu, contrastând cu agilitatea unor pasaje din *Villanelle* de Paul Dukas în versiunile datorate cornistului Remus Cozma și pianistei Viorica Rădoi.

Programul susținut de Bogdan Bobocca în compania lui Ovidiu Cucu a traversat veacuri ale literaturii violonistice, într-un dialog cameral dozat cu minuțiozitate, dar și cu naturalețe, reliefând echilibrul preclasic al *Sonatei în mi minor* de Veracini — partitură construită cu fermitate și siguranță de o „gîndire interpretativă” ce pășește pe noi trepte ale maturizării sale, fapt subliniat prin claritatea liniilor violonistice, prestația și nervul *Polonezei în Re major* de Wieniawski, ce s-au reflectat într-un avînt stăpînit, iar apoi scilipirile țesăturii „spumoase” ale *Marșului vienez* de Kreisler. Pe drumul șlefuirii personalității artistice a lui Bogdan Bobocca, vigoarea tehnicii instrumentale cu bogate valențe de virtuozitate, dublată de știința descifrării sensurilor partiturii, se cere, poate, îmbobînată de un plus de vibrație expresivă, de dăruire prin limbajul paginilor alese.

Tineri muziceni în instantanee ale devenirii lor — momente ce au purtat amprenta responsabilității față de muzică, față de public și dascălii lor, față de traseul ce li se deschide în viitor.

ANCA IOANA ANDRIESCU

FILM

Liceenii și publicul

Declarație de dragoste, Liceenii, Extemporal la dirigenție — trei titluri de largă circulație sub semnătura scenaristului George Sovu și a regizorului Nicolae Corjos. Trei filme ce se constituie într-o posibilă „saga” a adolescenței. Desfășurarea lor în ciclu nu trebuie să ne mire. Succesul unui a tras după el filmul următor, iar al treilea vine să recapituleze materia celorlalte două și să sublinieze tema principală, reliefînd, în aceeași notă de didactică practică cu știință, portretele personajelor de prim-plan, de astă dată aducînd mai în față binomul Socrate—Isoscel. Cei doi intră în disputa pînă mai ieri temperată, păstrată în rezervă, ca acum să delinieze conflictul principal și să-l dea culoare cînd gugnolescă și populistă, cînd articulată și condimentată în poncifele și în subterfugiile culiselor școlare, ceea ce demonstrează la autori o cunoaștere în detalii și în spirit a lumii adolescenței. La rampă vin „veteranii” Ioana (Teodora Mares) și Alexandru (Adrian Păduraru), Mihaela (Carmen Enea), „seniorii” Mihai (Ștefan Bănică-Junior), Ionică (Mihai Constantinescu), Dana (Oana Sirbu) ca să glazureze în umor școlar ori să reclame un final rotund și fericit pentru Socrate demisionarul. În ce mă privește, am trăit nostalgia acestor grupe din primul și al doilea film poate și pentru că în **Declarație de dragoste** și în **Liceenii** remarcasem cîteva prezențe și promisiuni actoricești în care te poți încrede de la debut. Mai puțin inspirată mi-a apărut distribuția cuplului adolescentin, cu altminteri dulcinea Mădălina Pop (Anca) și cam împraștiatul Dan Zamfirescu (Doru). Poate să fie o intenție regizorală alci, legată de prospețimea comportamentului adolescentin ce, în primul film, avea o notă de sobrietate, în al doilea una histrionică, ca acum să se caute o formulă de conciliere, cu doi copii vînd să pară altfel decît sint. Mă gîndesc la Anca, fiica lui Socrate, elevă exemplară dornică să intre în grațiile lui Doru, băiat iubitor de mișcare sportivă. Bravada ei scoate din inerție cîteva personaje și dă un pretext imbatabilei și inflexibilei profesoare de matematici, Isoscel, care exploatează situația transformînd-o într-un nou cal de bătaie împotriva metodei moderne de educație școlară reprezentată de „filosoful” Socrate, maeutician capabil de intuiții excelente, dar în ușor impas cînd e în joc onoarea de premiantă a copilei lui, Anca.

Multe lucruri pot părea știute în acest film, știute tot de la autorii lui, însă cum nimic nou întrutotul nu vom afla în materie de „prima dragoste”, ei schimbă puțin datele problemei și ne oferă o variațiune pe vechea temă, lăsînd să iasă la turnesol culorile bazice și acide. Doi actori duc povestea de la dramă la umor, de la imposibil la renunțare, de la duioșie lacrimogenă la uscăciune ivită involuntar, Socrate și Isoscel. Tamara Buciuceanu-Botez dă uneori impresia extraordinară că joacă nu în fața unei clase de elevi, ci în fața lumii elevilor, adică a sălilor pline de spectatori tineri și foarte tineri. Actrița a prins tonul personajului și ne oferă acum momente de jubilație, jucîndu-se cu simpatia noastră deplină. Ion Caramitru — un actor modern dînd înfățișare unui profesor modern. Jocul lui evită didactica trucajului, e mai la vedere, dar la fel de percutant. Un film în felul lui de invidiat.

IOAN LAZĂR

PLASTICĂ

Estetice sinestezii

Spre sala „Atelier 35” a Galeriei „Orizont” din București ești condus prin placarde cu indicatoare cotate și, după ce scobori pe o scăriță îngustă și abruptă, ai senzația că te afli într-un submarin de buzunar, fără periscop.

Senzația de ermetism și claustrare voluntară pare să fie atmosfera propice a tinerilor noștri plasticieni, ferită pentru un timp de intemperii oceanice, dar gata oricînd să apară, surprinzător, „la suprafață”, într-un port primitiv și entuziast. Ultima surpriză de acest fel, în plină „emersiune” revelatoare, ne-a prilejuit-o recenta expoziție de obiecte din lemn și metal, într-o sugestivă regie artistică și instrumentală, orchestrată de ROLANDO NEGOIȚĂ. Absolvent al Institutului „N. Grigorescu”, promoția 1979, el a studiat la secția de metal cu profesorul Nicolae Adam, pregătindu-se pentru compoziție și desen cu pictorița Ion Lucia, preocuparea de căpetenie fiindu-i maniera de prelucrare strict meșteșugărească, în spiritul autenticului rafinament estetic, prin execuție fizică și manuală, promovînd bunul gust și unicatul de podoabă implicat vestimentației (coliere, broșe, brățări, paftale, colane, fibule etc.) precum și decoratismul grațios al interioarelor cu talismane decorative sau ornamentul inclus peisagistic. Manifestîndu-se ca ofrevier al rășinilor sintetice, maselor plastice și pietrelor semiprețioase în montură metalică, și-a căpătat în scurt timp un prestigiu binemeritat, participînd la **Quadriennale artelor decorative** (1984), **Triennale de design** (1985), și **Triennale** — 1987, precum și la numeroase expoziții de grup (1980—1987) cu bijuterii și sculpturi în metal, fiind prezent și la prestigioase reuniuni plastice din străinătate: în 1983 — Jablonec (Cehoslovacia), în 1986 — San Francisco (S.U.A.), în 1988 — Belgrad (Iugoslavia).

În actuala expoziție, de la Salonul „Atelier 35”, care este cea de-a doua personală, tânărul artist etalează obiecte estetice cu valoare simbolică și ecouri lirice învăluitoare. Detașîndu-se de anteriorul design de perspectivă strict utilitar, el simte nevoia, pentru derivație și noi interegnuri, să se apropie tactil și afectiv de tandrețea lemnului, logodînd sonoritatea coșului metalic cu buciumul silvestru.

Înfiorat de un fastuos naturism metaforic, el rardonază sugestii evasiorganice în lemn și metal, propunîndu-ne o suită de instrumente muzicale inexistente încă, siflante de coarde ori de percuție, păstrînd numai tuseul aluziv la tradiționala artă a luthierilor și a maestrilor obișnuiți. Ne aflăm în fața acelor bizare „instrumente mute”, precum le recepta criticul François Pamiel în revista „Arta” — nr. 2/1987, care se reunește „într-un banchet al transferului de fast”. Interferînd în mod orchestral cimpoaie și cleroane, harpe aeriene și celi avînțați în portative cu fluturi, olaltă, cu oboae și ocarine cu dulbine ochioase, coarde vibrante desfășurate în vecinătatea scoicilor cu buze carmine, sau membrane metalice aplatizate în chipul unor aripi de libelulă hiperbolizată, universul optic heteroclit se metamorfozează într-o **viziune sonoră**, incitantă și îndelung evocatoare. Se produce, astfel o **revelație sinestezică**, transferînd vizualul, prin accepția terminologică a lui Cezanne, într-o **modulație cu linie melodică**, se porcede la o **acordare a tonurilor** (prin materiale diferite) în spiritul unei **exprimări eufonice** obținută cu ajutorul permutărilor.

Prin **instrumentalismul poetic**, teoretizat în secolul trecut de René Ghil, acesta propovăduia un **mimetism sonor**, acordînd diflongii și vocalizele limbajului liric cu ecouri instrumentale, ceea ce, după cum declară, îl făcea să scrie „mai degrabă ca un compozitor decît ca un literat”. Premisele lui René Ghil par a fi aplicate de data asta și la plasticitatea obiectuală, iar Rolando Negoită ne propune prin expoziția sa, un **fastuos remember-orchestral** într-un ambient simbolic — **fin du siècle**, prielnic unor improspătătoare ecouri.

TUDOR GEORGE

Balada prietenului meu

— lui G. C. —

Pe o planetă a lui departe de toți și de toate prietenul meu se topește
Astăzi mi-am luat inima-n dinți ca pe o sabie, ca pe o pasăre din care fuge zborul de teamă
i-am dus vești și țigări
m-am pregătit ca un actor de duzină să joc pentru el comedia speranței
el nu mai bea — spuse ingerul
el nu mai fumează, el nu
el nu mai ascultă, nu mai așteaptă
vorbeam înainte, umplusem de cuvinte, camera albă de unul singur nu m-am atins
prea-i erau ochii vii și aproape prea goliiuau amintirile
in carotida zilei de ieri
el n-o să mai — spunea ingerul și i se părea că mă liniștește
Pe o planetă a lui departe de toți și de toate prietenul meu se topește

NICOLAE DAN FRUNTELATA

Senghor

(Urmare din pag. a XII-a)

tigente, se află în inima problemei, e nodul ombical al lumii”, concluzionînd: „Iată-ne din nou aduși în centrul întrebărilor pe care lumea contemporană și le pune”.

Nu putem, măcar în acest spațiu, detecta cit anume a influențat gîndirea „tezitului prohibit” — pentru a folosi o formulă deja clasicizată a lui Giancarlo Vigarelli — asupra lui Léopold Sédar Senghor. Cert este că și la acesta din urmă plasarea omului ca „loc geometric” al tuturor demersurilor constructive potențiale nu este deloc intimplătoare, ea survenind după un demers analitic asupra a ceea ce, tot el însuși, a re-definit a fi „hominizarea”, adică, într-un sens mai larg și mai cuprinzător, re-asumarea de către om a esenței sale umane.

De aceea, nu este deloc întimplătoare trimiterea pe care o face Senghor la Marx: „Dacă sensul umanismului a rămas același de trei secole — el s-a aprofundat odată cu instaurarea capitalismului —, condițiile exercitării sale

n-au întîrziat în același timp să se schimbe, astfel încît numeroase persoane se întrebă dacă mesajul lui Marx nu este astăzi depășit”. Dincolo de o restricție ce ține de viziunea autorului („...dacă sensul umanismului a rămas același de trei secole...”) explicabilă doar prin prisma concepției sale filosofice, este remarcabilă ca deschidere față de concepția revoluționară despre lume și viață pe care, de exemplu, Sartre a definit-o ca fiind „filosofia de ne-depășit a epocii noastre”. De altminteri, într-o expunere din 1975, angajîndu-se într-o deschisă și decisă polemică față de cei care „i-au citit cu ochi de parizieni, londoncezi sau newyorkezi” pe Marx și Engels, el propunea o „recitare africană a acestora”, prin care se subînțelege o lectură deschisă, în final, umanismului socialist (aici, autorul intră într-o decisă confruntare cu J.M. Domenach) și pune la baza demonstrației sale nu doar prezumții, simple teze și enunțuri, prin logica însăși a faptelor. De exemplu, dacă el examinează disjuncția dintre pozițiile lui Garaudy și Althusser asupra umanismului, lui Marx și Engels, dar — și acesta este factorul decisiv! — prin perspectiva experienței proprii țării, ca și a con-

ținutului, el va conchide: „Socialismul — autocrație a omului. De mult timp repetăm aceasta. Este timpul ca noi, africanii, să trăim acest adevăr, aplicîndu-l. Este timpul ca, situații pe continentul nostru, înrădăcinați în etnia noastră, în patria noastră, dar mai ales în valorile ei, să ne creăm pe noi înșine. Cum? Renăscînd prin culturile noastre ancestrale și dezvoltînd, după marile noastre direcții, valorile noastre de civilizație”.

Este — în consecință — de la sine înțeles că în impresionanta sa operă de filosofie a culturii Senghor e departe de a fi un simplu partizan al unui „localism” anume. Dimpotrivă! — menținînd intactă civilizația Senegalului, a Africii ca atare, el propune, numaidecît, un dialog egal și echitabil cu celelalte culturi ale umanității. Numai așa se și explică prezența permanentă a tezei „civilizației universalului” care (porînd tot de la o sugestie a lui Teilhard de Chardin) va dobîndi un sens cu totul aparte: „Cunoașterea se exprimă nu în cifrele algebrice, ci în opere de artă, în imagini ritmate, unde simbolul nu este semn, ci un sens identificator”.

„PE DRUMURI DEPĂRTATE”

de Nicolae Iorga

Volumele 2 și 3, Editura Minerva, 1987

N. IORGA

PE DRUMURI
DEPĂRTATE

Editura Minerva

Dan Grigorescu

O operă de cultură

La ceva mai mult de un an după apariția primului volum, alte două — la fel de ample — încheie ediția notelor de călătorie ale lui Nicolae Iorga. Intervalul scurt în care au fost publicate însemnările acestui călător care, ferit de orice complexe, redescoperea necontenit o lume familiară lui — de cele mai multe ori — din lecturi, face din ediția îngrijită de Valeriu Răpeanu un instrument de lucru cu adevărat folositor celor care încearcă să obțină conturul clar al acestei fascinante personalități care a fost Iorga. Și, deopotrivă, al unei perioade cu adevărat semnificative din istoria culturii românești.

Apropo o jumătate de secol e cuprinsă în paginile acestor însemnări de pe drumurile depărtate, încheiate de Iorga în anul premergător tragic sale morții. O lume vie, de intensă actualitate, e descoperită de un istoric care proiectează necontenit faptele prezentului pe fundalul unui trecut ce devine, în descrierea lui, la fel de viu, de plin de culoare ca și înfățișările ce se desfășoară sub privirile lui acum. O trăsătură — care mi se pare esențială — a acestor note de drum prin lumea largă e detașarea cu care Iorga scrie despre cele mai febrile lucruri, având o uluitoare capacitate de înregistrare a faptelor, în egală măsură a celor ce definesc o întreagă civilizație, și a măruntelor detalii pitorești, comentate de el adesea cu un umor aspru, ce nu lasă să se piardă în umbră nici sublimul, nici ridicolul. Se deslușește, poate, aici formația intelectuală a istoricului deprins să aducă la lumină amănuntele cele mai diverse, cu certitudinea că, laolaltă, ele pot releva semnificații ce le întregesc pe acelea ale documentului de arhivă sau de muzeu, ale celui înscris în vechile monumente de piatră care dau înțeles permanentelor vieții.

Are dreptate Valeriu Răpeanu să observe, în densa postfață a ediției, organicitatea viziunii călătorului, unitatea concepțiilor ce se vădesc în cuprinsul unei întregi opere a celui care, din perspectiva eruditului, nu agreea transformarea însemnărilor de drum într-o coplesitoare și împovăraătoare adunare de date cu pretenții savante. Iorga rămâne, de-a lungul a peste patru decenii și jumătate, un intelectual, care interpretează senzațiile comunicate de priveștiile ce se desfășoară sub ochii lui și refuză cu îndreptățită obstinație orice fel de prejudecăți. Sincritatea observației și a notației face, fără îndoială, din paginile acestea una dintre cele mai clare trăsături ale portetului marelui călător.

Ca drumet, Iorga a fost, mai presus de orice, un om în permanentă interes de existența oamenilor. Scenele aglomerărilor turistice, ale muncitorilor ce se îndreaptă spre fabricile marilor orașe occidentale sau ale celor care, în preajma străvechilor monumente din marginea desertului, veghează asupra unei istorii cu profunde ecouri în sufletul eruditului călător, devin tot atâtea prilejuri de a defini psihologii, comportări, de a descifra în gesturi mărunte de rutină sensurile unei întregi lumi, ale unei lumi vii pe care Iorga o înțelege cu neumbrită autenticitate a reacțiilor sufletești.

Călătorul era un moralist care înțelegea foarte bine, din propriul său unghi de vedere, evenimentele, stări de lucruri,

reminiscente ale trecutului. Și un observator care privea, într-un oraș portughez de pildă, trecătorii, socotind această observație drept „cel mai bun mijloc de a surprinde obiceiurile și datinile unei nații” sau care interpretează spectacolul

Gabriel Rusu

Oglinda interioară

Pentru scriitor, călătoria în-cită întotdeauna literatura. Stendhal dorea ca romanul să fie purtat de-a lungul drumurilor, aidoma unei oglinzi care să reflecte cu fidelitate lumea. Proza, deci, urmează să tindă spre postura de imparțial martor. Pe Stendhal, Nicolae Iorga l-a prețuit ca autor al relatării de călătorie, considerându-i atitudinea în această privință drept echilibrată și bine venită. În ceea ce îl privește, călătorul român s-a străduit continuu să adopte ipergrinările sale o viziune obiectivă. Dar așa cum se întâmplă de obicei cu literatura, și notele sale de drum, transfigurată în text, relevă aspecte care uneori par că „trădează” programatica determinare a scriitorului-călător, punând în lumină caracteristici de adâncime ale personalității celui în cauză. La Nicolae Iorga călătorul, oglinda-martor este cu predilecție o oglindă interioară, acțiunea ei manifestându-se nu atât spre folosința exteriorului, cât întru definirea pe cât posibil completă a unei subiectivități. Ipostazele lumii sunt „persuadate”, prin comentariu, să conveargă în matricea de opinie a celui care le percepe, din ale sale „depărtate drumuri”. Nicolae Iorga acumulează argumente pentru consolidarea temeinică a concepției proprii în domeniile eticului și esteticului. Desigur, un anumit cantum de mișcare a impresiilor sub influența celor văzute, de transformare a opiniilor sub presiunea realității există. Un exemplu îl constituie Veneția. Într-o primă fază, orașul de pe lagună i s-a înfățișat ca un loc lipsit de frumusețe și sensuri existențiale înalte, un „oraș necropolă”, cum îl numește de mai multe ori, ai cărui locuitori alcătuiesc un „tîrg de paraziți” pentru că trăiesc, într-o condiție morală joasă, din exploatarea turistică a trecutului glorios. În timp, pe măsură ce a ajuns să se simtă parte componentă a tumultului cotidian al istoriceii urbe, a proiectat asupra orașului o profundă înțelegere. Avea să declare: „Nu e orașul morții. E orașul tăcerii imense, perfecte, misterioase, tăcerea pe care sufletul o reclamă pentru a trage din ea noi puteri de luptă”. Dar diferența de atitudine marchează / materializează un decalaj temporal și, totodată, unul în ceea ce privește puterea de pătrundere a chipurilor realității — „impresiile unui adolescent” (de nici 20 de ani) se topiseră în creuzetul experienței de viață, în locul lor se instaurase perspectiva maturității. Cu cit înaintea în vîrstă, Nicolae Iorga este mai puțin dispus să se modifice ca urmare a călătoriilor și oricînd gata să afle, pe meleguri proaspăt vizitate sau re-vizitate, confirmări ale credințelor și concluziilor sale. Pașii — și mai cu seamă acele

oferit de călătorii de pe vapor ca pe un „cinematograf viu”.

Și tocmai datorită acestui neostenit interes față de ceea ce e viu, față de oameni, de comportarea lor, de reacțiile lor în felurite împrejurări, cărțile de călătorie ale lui Iorga își păstrează o nealterată valoare de document omnesc. Editorul său, care de multă vreme ostenește la publicarea paginilor reprezentative ale savantului, a împlinit, prin reactualizarea acestor scrieri, o importantă operă de cultură.

variate vehicule care, în subtext, îi cam repugnă datorită „mecanicității” lor — l-au purtat prin Italia, Franța, Elveția, Belgia, Olanda, Iugoslavia, Austria, Spania, Norvegia, Turcia, Grecia, Portugalia, Bulgaria, Cehoslovacia, Luxemburg, Statele Unite ale Americii. Pretutindeni, călătorul s-a dovedit a fi un fin și atent observator al vieții sociale și, deopotrivă, un erudit de dat cu voluptate studierii comparatiste a fragmentelor de realitate și speculației estetice. Cele două constante, îndeobște contradictorii, ale personalității scriitorului se îmbină dialectic și armonios într-un demers (cu finalitate culturală, fără îndoială) unitar. În anume mărturisiri cu tentă teoretică, Nicolae Iorga a optat chiar, în cadrul antinomiei dintre citire și privire, pentru priza la cotidian. Referindu-se, după aproximativ patru decenii, la Amintirile din Italia, sublinia, cu manifest regret, că, pe atunci, „nu proiectam asupra realității însăși ființa mea”, că nu a știut „întrebuința acest minunat mijloc de evadare din cetit și știut, care e, în toate lucrurile și în toate sufletele ei, Italia”. Extinzînd (cu îndreptățire, cred), „Italia” poate fi înlocuită cu coplesitoarea diversitate a lumii. Din nou, însă, intenționalitatea nu se intrupează, identic, în text, paginile de percepere nemijlocită a peisajului natural și uman al-

ternind cu paginile de doctă analiză și expunere. Scrierile de călătorie ale lui Nicolae Iorga nu reprezintă defel simplistele însemnări ale unui turist cu ambiții publicistice, nici plicticoasele însumări de date fade ale statisticianului de bibliotecă — ci literatură. Stilul este, pe coordonatele epocii, poetic cu preponderență; în-lănțuirea de metafore dînd adîncimi, uneori nebanuite, gîndului. Expresia, ferită în general de incilceli retorice, țintește spre luminarea cu claritate a senzației, a sentimentului sau a ideii. Relatării de călătorie „de la fața locului” sînt superioare conferințelor ținute ulterior (vezi, de pildă, crochiurile despre Statele Unite și sintetizarea lor „didactică”), prin aceea că reușesc să transmită palpabil victorii de zi cu zi. Nicolae Iorga ni se dezvăluie, într-o procesuală secvențialitate, ca peisagist (literar!), antropolog, sociolog, politolog, istoric al civilizațiilor. A accentuat întotdeauna dimensiunea morală (văzută, poate, cam îngust) a faptelor omenești. A fost un călător umanist și patriot. Pe drumuri depărtate semnificativ redescoperea (implicite — revalorizarea, repunerea în atenție) omului Nicolae Iorga. Îi datorăm însoțirea viziunii noastre în această privință, fără puțință de tăgadă, lui Valeriu Răpeanu (și „cazul” Iorga nu este singura restituire a sa de certă valoare), cel care a selectat textele, a alcătuit notele și comentariile, a scris cu finețe analitică postfața, într-un cuvînt a îngrijit (cuvîntul dobindește înțelesuri largi, trimite la competență și pasiune exegetică) această ediție critică. Valeriu Răpeanu a furnizat, printr-o asiduă muncă intelectuală, un necesar reper cultural literaturii române contemporane. În tinerețe, tot în cursul unei călătorii, Nicolae Iorga mărturisise (cu previziune ?): „Nu-s omul timpului meu și, mi-i frică, nici omul timpului trecut”. Afirmația — dramatic-lămuritoare pentru poziția lui viitoare în relația dintre „ruralismul sănătos” și „tehnicismul corupător de suflet” al prezentului său — ne face să-l privim ca pe o scîndă constiință modernă, ne determină să-i receptăm altfel viața și opera.

necesar, de contaminări terestre, a textului: „o pensiune unde nu era(u) decît patronul și patroana, invizibili, de o discreție perfectă, și un tip de doamnă internațională, care visa la stele, dar nu vorbea cu nimeni”. Eliminată fiind posibilitatea malignă a existenței „zgomotelor” perturbatoare, scriitorul va teoretiza însăși ocurența transei ca prelungire hipnotică a unui univers paralel, conexiunea realizată, prin intermediul filtrului unei veritabile supape de siguranță cu rol de a derealiza impresionismul vulgar sau... scientist: „lucrurile acestea nu se iau așa cu amîndouă miinile și toate patru picioarele, ci cu un anume organ nevăzut, care trebuie să existe pentru ca impresia să fie admisibilă” (subl. mea). Terenul a fost, deci, pregătit cu grijă. Probabilitatea oricărui accident, inclusiv de ordin erotic („persoane misterioase care mai ales la vîrsta mea puteau fi turburătoare pentru stilul amintirilor”), fiind înlăturată, iar ritualul scrierii, în elementele sale de regie tehnică, fiind și el respectat întocmai, cu insistență polemică pe capacitatea intimă, indefinită, de relevare a sacului în profan (constituirea mitului călătoriei), călătorul poate să porceadă la îndeplinirea imperativului său categoric: „și acum vād niste coli mari de hirtie care mi-au răsărit înainte ca un fel de ordin imperativ de a scrie ceva pe dinsele”.

Călătoria autorului... în text nu se termină, însă în momentul redactării sau în cel al publicării (publicării) sale ulterioare. Psihologia autorului „errant” impune și o mutare/mutație în postieritate însușită a scriiturii. Aceasta nu rămîne un efect al călătoriei, ci devine o cauză a Călătoriei.

Latura durabilă în timp a motivației „vindecării” de călătorie prin scris rezidă în și este direcționată de chiar natura acesteia, călătoria putînd fi, într-adevăr, de-scrisă ca un extaz temporar reluat periodic sub presiunea unei hipnoze (originare) permanente. Psihismul enciclopedic al lui N. Iorga îi impunea să se elibereze de o călătorie pentru a putea face altele, numai astfel reușind să mențină acea „bucurie mereu juvenilă, o stare de perpetuă inocență”, cu care împătimitul călător „a receptat înfățișările lumii de la sordid la sublim, de la banal la extraordinar, de la ceea ce era comun la ceea ce era neobișnuit”?). Călătoria rămîne o maladie incurabilă, însă extrem de profitabilă pentru condiția modernă a omului de cultură. Intelectualul circulă (călătorește!), deci există!

*) Conform conferinței Primele mele drumuri italiene, ținută la cercul profesorului și italianistului Alexandru Marcu, publicată în volum în 1936. (Referințele și citatele ulterioare cu aceeași trimitere tacită). Îngrijitorul monumentalei ediții în 3 volume a memorialisticii de călătorie a lui N. Iorga, criticul și editorul Valeriu Răpeanu, are meritul de a ne fi pus la îndemînă, în cadrul bogatului aparat de note ce însoțește antologia, acest prețios material, doar în aparență auxiliar.

*) Valeriu Răpeanu în N. Iorga și fascinația realului, postfață la Pe drumuri depărtate, vol. III, Ed. Minerva, 1987.

Dan Silviu Boerescu

Morfologia călătoriei

Pe drumuri depărtate, Nicolae Iorga a călătorit, de cele mai multe ori, avînd o destinație „precisă”, motivată socialmente. Dintr-un inventar exhaustiv nu lipsește, totuși, nici călătoria „de plăcere”, printre care acea prim voiaj în Italia, din 1890, constituie poate cea mai reprezentativă mostră, caracterizînd atît orgolioasa autocentrare juvenilă (nu împlinise încă 19 ani!) cît și un anumit mod de a concepe călătoria, în ambele ei forme (inclusiv cea „scriptică”). În sens larg: „La 1890 am făcut deci acel act de îndrăzneală, de cutezanță, nesfătuit de nimeni, neîntovărit de nimeni, nereținut de nimeni, necorectat de nimeni, de a merge în Italia”. O stare hipnotică, grefată pe un fond cultural intuitiv, joacă și aici rol de pre-istorie „ascunsă” a textului: „și nu numai atît, dar, ajungînd în deosebite orașe italiene (subl. mea — D.-S. B.) am început a-mi scrie impresiile”. Scrierea „Jurnalului de călătorie” poate fi raportată, ca pact tehnic, la regulile consimțite ale genului mare, „memorialistic”. Se observă, că

spre deosebire de jurnalul propriu-zis, legea lui Blanchot (tirania calendarului, impunerea unei cronologii reale) devine ca și facultativă: „N-am avut, este adevărat, curajul acesta de a început. Dar la Neapole (...)”. Se pune, apoi, problema destinației textului scris.

Istoria „revelată” a textului începe odată cu reluarea metonimică a stării de tranșă, prin inserarea într-un cadru natural, adecvat romantic condiției juvenile a autorului: „Dar la Neapole nu știu cum găsiser, nu un hotel, ci o pensiune undeva, în niste admirabile livezi de lămii și portocali (...)”. Cadru natural este, practic, copia unei idealități edenice, locul privilegiat în care poate fi oficială scriitura funelului posedat de hipnotice splendori. Intre lume, ca univers articulat prin limbaj, și text, considerate două mulțimi care, concomitent, se exclud și se contin reciproc, N. Iorga pune acea margine de tăcere despre care va vorbi cîndva Genette, acceptînd asupra condiției singulare, ferită, în mod

● **LILIANA CIOBANU, Vaslui:** „Trecerea graniței dintre cele două anotimpuri se sărbătorește simbolic prin prinderea mărtisorului. Știu — încă de când eram copil — că tot ceea ce este firav este nemuritor de aceea vă trimit acest simbol în care am pus cel mai gingaș gând de primăvară. Vă trimit și o poezie care, nefiind în totul primăvară, este scrisă la gura sobei”.

Cele două frunze de trifoi, brodate migălos în colțul plicului, sînt o încercare de vers transcris din atît subțire, cu andrea. Ceea ce urmează, picurat din peniță, e tot o broderie de candori. „Am vrut să fiu primăvară și / în buzunarul drept mi-am pus luna martie / în cel stîng luna aprilie / iar în buzunarul de la piept luna mai. / În pîr mi-am pus ghiocel, muguri, narcise, liliac / Din vînt mi-am făcut o mantie ușoară / pe care am decorat-o cu fluturi și albine... Sinteți, prin personajul poeziei dumneavoastră, o primăvară bătıcıliană. Vă cad pe frunte zulfii firavi de albastrele. Aveți grijă însă că nu chiar tot ce-l firav este nemuritor!”

● **ADRIANA POPESCU, București:** „Vă mai trimit o proză scurtă. Poate

mă înșel, poate e mai rău, poate e mai bine, nu știu. Uneori mă cuprinde groaza gîndindu-mă cît de proaste sînt prozele mele; mi se par grotesci, inutile și mi se face rușine gîndindu-mă că le va citi cineva. Alteori, dimpotrivă, le găsesc excelente, picate sau chiar acide, bine gîndite. În astfel de momente chiar cred că voi reuși să ajung la desăvîrșirea Katherinei Mansfield. Rareori, din păcate, pot judeca destul de lucid și obiectiv ceea ce am scris. Sufăr din cauza lipsei de timp care mă împiedică să aștern pe hîrtie ideile, care apar exact în momente nepotrivite, și deseori mi se nîmplă să-mi notez un cuvînt care-mi amintește de acea idee, dar cînd am timp s-o scriu constat că nu mai sună atît de bine...”

Spre rușinea mea, îmi închipuiau că scrisul e un lucru facil, dacă ai talent, dar trebuie să recunoșc că este un lucru extrem de migălos și plăcut. Mă bucur foarte mult că nu obosesc decît foarte greu (după multe ore) scriind, mă bucur că m-ați încurajat să exersez, exersez, încerc să-mi fac mina conturînd portrete, idei, sentimente...”

Dialogul nostru a început în numărul

din 16 ianuarie al „Suplimentului”... cînd, în alcătuirea citorva fraze, transcrie pe hîrtie de calculator, bănuiam talent și dibăcii de prozator. Inginerul informatician din dumneavoastră poate ajunge un bun scriitor. Și pe alocuri și prin multe locuri este deja. Chiar și scrisoarea pe care ne-o trimiteți pledează în acest sens. Am reprodus fragmente din ea pentru franchețea și frumusețea analizei pe care v-o faceți. Din îndoieli și palide bucurii trecătoare începeți să zidiți migălos ceea ce numim mai apoi conștiință scriitoricească. Cu cît vă veți îndoi mai temeinic de ceea ce faceți cu atît acel ghid lăuntric al scriitorului adevărat vă va ajuta să leșiți, exact acolo unde trebuie, la lumină. Nu vă lăsați intimidată de celebrițăți și orgolii. Veți găsi sub îngimfări pompoase, sub moțul literar al multora un gol care cere mai degrabă compătimitirea.

Proza pe care ne-o trimiteți „Un caz foarte urgent” poate fi publicată integral și vă garantăm că n-ar trebui să vă fie, cum ziceți, rușine dacă ar fi citită. Nu publicăm însă decît prima parte a ei. De ce? Portretul Sabine (nu trebuie să am neapărat dreptate), portretul unei singurătăți de fapt, se subțiază de la întîlnirea, ușor neverosimilă, a vechiului prieten din facultate.

„Femei singure” mai sînt în literatura universală, unele cu o statură dramatică inconfundabilă. Nu vă grăbiți să isprăviți acest personaj. Mai căutați-l în nișă de contur care să-l adîncească. Și, într-o zi, chiar dacă înțeleg că ne-ați mai căutat, încercați un drum spre redacția noastră.

● **ALEXANDRU MARIAN GANEA, Brașov:** „Am douăzeci și cinci de ani, m-am născut la Brașov, am terminat Automatica bucureșteană, lucrez într-o comună aflată la cîțiva kilometri de orașul în care am văzut pentru prima dată zăpada...”

„Este a doua scrisoare pe care-o trimît unei reviste deși eram convins că precedenta va rămîne ultima. Nu știu ce m-a făcut să vă scriu, poate faptul că, printr-o intimplare intrucitva hazlie, v-am cunoscut direct...”

Revenind la poezie, mă simt apropiat (în sensul de „îmi place”) de Virgil Mazilescu. Mai sînt Cezar Ivănescu, Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, unii desantîști (Romulus Bucur, Alexandru Mușina). De aiurea mai citesc (cînd prind) Allen Ginsberg, Jack Kerouac, Lawrence Ferlinghetti, Randall Jarrell, Vachel Lindsay. În proză Săbato, Dostolevski, Faulkner, Camus, Marquez, Bellow, Caldwell. Am visat întotdeauna o casă mobilată cu cărți. Nici pat, nici masă, nici scaune. Vă trimit trei „poezii”. Dacă credeți că merită, dați-mi un semn că le-ați citit. Inclusiv deschisul scrisorii durează maximum patru minute”.

Nu stați rău cu lecturile! Defilați, pe strada preferințelor personale, numai cu lume bună, chiar și cu un pluton de poeți americani, amenințați să vă devină, în camera fără mobilier, saltea. Nu-i cu totul imposibil să dormi pe cărți și să-ți sprijini, în lipsa mesei, castronul cu ciorbă de potroace pe o excelentă ediție Allen Ginsberg. În legătură cu pizza pe care v-am plătit-o cînd erați student (pierdeți trenul, ziceți) nu vă faceți probleme. Pizzeria de lângă Gara de Nord funcționează încă. Vă public una din poeziile trimise și asta nu numai pentru că ne cunoaștem.

REST

degete care te dor în serile ploioase
 fiila
 ruptă în bucăți din ce în ce mai mici
 blesteme imprecabile
 păpuși dezarticulate zaful scurgîndu-se
 din cești ca vopsea
 spaimă și așteptare nici o picătură
 de singe
 nici un semn de la negustorii
 de absolut.
 din cer au apărut să cadă de-a valma
 afișe rupte ingeri de plastic măști
 măști și totuși nimic mai adevărat
 decît aceste
 săptămîni singur la o fereastră
 amintindu-ți mereu
 de Paul Celan și de Marea Demenței
 bătaie inimii
 tot mai dezordonate încercînd
 să acopere
 estetica sinuoasă a renunțării a fugii
 un ultim cuvînt
 lepădat în grabă ca o haină devenită
 inutilă printr
 sunete pink floyd și ușă închisă
 cu zgomot

● **VICTOR ANDREI, Vaslui.** Este limpede că n-aveți nici strop de har. Degeaba vă burzuluiți că nu vă răspunde nimeni, cu toate că ați trimis poezii tuturor publicațiilor din... univers. Consumați-vă energia altcum pentru că, înțeleg, sinteți încă în putere.

● **POL. Satu Mare:** Nu. O dată, de două ori sau de cîte ori doriți dumneavoastră.

● **CRISTIAN BĂLAN, București:** „Speranțele mele se îndreaptă spre publicarea unui grupaj din poeziile mele, desigur în eventualitatea în care acestea vor fi pe gustul celui care este pus să evalueze. Convingerile mele literare nu se cer afirmate, versurile fiind, cred, ilustrative în acest sens. Voi spune doar că am evitat modernismul ostentativ, atît în construcție, cît și în tematică, convins fiind că modalitățile lirice ale majorității tinerilor merg spre depoetizare, lucru care îmi repugnă și care îmi apare ca o sinucidere în masă, o aruncare în ridicol grotesc care de altfel a atins cote extreme”.

N-avem nimic împotriva convingerilor dumneavoastră estetice, ideea depoetizării nu e chiar lipsită de temel (cam mărli slujbași ai platitudinii), dar să vedem ce puneți dumneavoastră în loc. O poezie se încheie cu: „Și jegul ce trupul îi înlăntuia / Era coajă tainică pentru o stea de noroi”, iar o alta începe cam cu aceeași metaforă, care vă obsedează pesemne. În „De dor, de silă” citim versuri de genul: „În cenușile guanoie / În care aerul se-nmoale” și „cînele cu rana năpădită de viermi, el este zeul mirodeniilor”. Vă sfătuiesc să fiți ceva mai puțin mindru de dumneavoastră în folosul unui filtru mai sever pentru creația pe care-o trimiteți lumii cu aerul că, iată, o purificați. Altcum, se pare că nu vă lipsește vocația. Poeziile „Portret” și „Elegie pentru mina stingă” grăind în acest sens.

Rubrică realizată de LUCIAN AVRAMESCU

Intotdeauna sfîrșitul lui noiembrie îi provoca o tristețe inexplicabilă. I se părea că totul îi e împotrivă: ploaia, care cădea neîncetat de trei zile și o îndispunea, prietenii, care o căutau numai la nevoie, colegile de birou, care o birfeau, timpul, care trecea atît de repede, lăsînd urme pe fața și în sufletul ei.

Îi venea să se ridice și să fugă, undeva, departe, să se ascundă de multimea ochilor curioși, care îi examinau zilnic silueta, undeva unde să poată sta singură cîteva ceasuri, departe de lume, de problemele zilnice, de intimplări nefericite, de monotonia aceluia traseu „serviciu-casă”, undeva unde să poată sta de vorbă cu ea însăși, să se clarifice, să uite, să o poată lua de la început.

„Dragă, ce vrei tu găsești numai la spitalul 9”, îi spunea Andrei, cu vocea lui baritonă ori de cîte ori i se plîngea de anostitatea vieții, de intîlnirile fugare pe care i le acordă, de senzația de nesiguranță și nevoia de a fi iubită.

Nu-i plăcea discuția și de fiecare dată schimba brusc subiectul cu niște cerimi de genul „mai fă-mi niște ouă!” sau „ar trebui să repari nalbi odată robinetul ăla, prea țîrje într-una, tu nu-l auzi?”. Alteori para ca boxerii „dragă, sînt un om înșurat, cu copii. Te iubesc, nu ți-e de ajuns?”.

Astfel minulele (prețioasele lui minute) treceau și rămînea iar singură în apartamentul acela, a cărui chirie conveniseră s-o plătească „jumi-jușa”, căci el era o persoană importantă în viața de toate zilele și nu voia să fie văzută intrînd la ea. Stătea acolo pînă ce gîndurile îi devenau turburii și pleca cu senzația că existența ei întortocheată e un fel de bandă a lui Mabus, în care căuta zadarnic cealaltă față a vieții, căci altfel își închipuise ea viața, un fel de sărbătoare continuă, un fel de distracție într-un univers ce gravita în jurul ei, în care micile neplăceri fuseseră create special pentru a sublinia gustul și dulceața fericirii. Căci ea credea în fericire, într-o fericire cu majusculă, dacă îi putem spune așa, și nu încetase să creadă nici acum, cînd din tumultul acela zgomotos al studenției se trezise singură, ducîndu-și viața între două apartamente în care se simțea tot timpul străină, departe de tot ceea ce își închipuiea ea că seamănă a cămin fericit. Căsnicia ei, care durase o săptămînă, fusese o tentativă de reconciliere cu universul acelor ființe mărunte, incapabile să devină cineva în viață, dar care au o părere extrem de bună despre persoana lor și devin violente cînd încerci să-i modelezi după propriile idei, cum spunea ea cînd era întrebată de ce a divorțat.

Apartamentul ei, proprietate personală, o apăsa, pentru că avea prea multe amintiri legate de camerele acelea, fiecare colț îi amintea de vreun suris sau discuție purtată cu vreo persoană pasageră prin viața ei, ceea ce o făcea să se simtă mai singură, înfiorător de singură.

Intr-o astfel de dispoziție îl cunoscu pe Andrei și ajunsesă să se mulțumească cu jumătăți de oră de dragoste în paturi străine, cu îmbrățișările acelea fugare, goana prin magazine și listele de cumpărături făcute de nevastă-sa, căci deseori în-

ținirile lui erau anunțate telefonice, cu acel „alo, dragă, uite ce este, îmi trebuie și mie asta și asta” și-i dicta minute întregi, încheind cu „te-am pupat, vin la șase să le iau”.

Și iar singurătatea invadîndu-i sufletul, în timp ce mina forma obosită numărul spitalului: „alo, mamă, fă-mi și mie rost de asta și asta”, dictîndu-i la rîndul ei cu voce monotona. „Cum? Am niște invitați, dragă” (se molipsise și ea de acel „dragă” cu care Andrei își începuse toate aserțiunile importante). Sau „m-a rugat o prietenă”, sau „e ziua de naștere a șefei și a apelat la mine, că stie că-l iubesc” sau, sau...

Credea că-l iubește, deși nu și dădea seama ce o atrăgea la omul acesta spătos, cu puțînă burtă și început de chelie, exact semnele distinctive ale unui domn (cum spusese o dată, ironic, colega ei de birou, doamna Stănescu) și în plus mai avea și secretară. Aproape întotdeauna, cînd ceasul arăta că mai au foarte puțin timp de petrecut împreună, se sprijinea cu coatele de pernă, stringîndu-și cearceaful la piept, așa cum văzuse că fac vedetele în filme, după nopți de dragoste și-i privea profilul dur, clopit, parcă și nefinisat, dezgustată de sforăiturile lui zgomotoase și de ușurința

Un caz foarte urgent

cu care cedase iar hotărîrilor ferme luate cu o zi înainte, sau chiar în aceeași zi, că nu îl va mai vedea niciodată, că trebuie să termine povestea asta, care devenea pe zi ce trece mai neplăcută și umiltoare

Deseori îl ura, pentru tirania lui, pentru forța pe care o exercita asupra ei, imblinzînd-o, pe ea, cea obișnuită să domine discuțiile, să-și împună punctul de vedere, să strălucească. Asta se intimpla în special în după amiezile de duminică, pe care le petrecea acasă în mijlocul dormitorului somptuos, cu covor moale, ce mîngîia gleznele. Într-o tîcere deplină, pe care nici magnetofonul „Philips”, nici televizorul color nu reușeau să o umple.

Cum ajunsesă aici? se întreba în astfel de clipe, urîndu-l, urînd totîbărbatul, urîndu-se și pe sine pentru slăbiciunea ei femeiască și apucîndu-se cu furie de tricotate. Făcuse zeci de pulovere, fulare, veste, după ultimele jurnale de modă, care zăceau întinse vraf într-un colț al dormitorului, lângă ursul cel mare, pe care îl cumpărase Andrei la începutul legăturii lor. Nici asta nu o mulțumea. Nici zecile de rochii, cusute la cele mai bune croitorese din oras, nici plăcerea pe care i-o făceau privirile admirative ale bărbaților pe stradă (căci azi bărbații nu se mai uită după fuste, ci după sacose, cum spunea doamna Stănescu), nici pachetele de țigări fine, care alteori îi aduceau liniștea cu aroma lor amețitoare, nimic, nimic nu o mulțumea.

Zilnic, cînd larma biroului devenea fișit monotone de hîrtii și sor-

bituri zgomotoase din cafele prea fierbinți, se uita uită pe geam la lumea aceea care se mișcă tot timpul pe stradă, urcîndu-se în tramvai, coborînd, intrînd și ieșînd din magazine, ducîndu-se UNDEVA, cu un scop ANUME și se întreba care este scopul ei, dacă s-ar găsi așa, pe neașteptate, acolo, jos, în intersecție. De bună seamă că n-ar fi încotro să o ia. Probabil că ar purta-o pașii către parc, cum i se întimplă deseori cînd tăcerile pline de soapte ale dormitorului amenințau să devină uragane, în sufletul ei. Probabil că s-ar întreba încă o dată, ca întotdeauna cînd se plimba singură, sătulă de manierele lui Andrei și de insistențele „trepădușilor de la serviciu”, ce vrea ea de la viață, ce așteaptă, căci fără îndoială că așteaptă ca ceva, sau cineva să-i schimbe brusc modul acesta de a trăi și să-i ofere ceea ce Fericire la care visase tot timpul.

Trase sertarul biroului și se apucă să tricoteze strîns, doi pe față, doi pe dos, în ritmul monotone al picăturilor ce cădeau pe geam. Ar fi vrut să-l caute pe Andrei, era singura ființă mai aproape de sufletul ei, chiar dacă uneori, vorbindu-i, avea senzația că o ascultă doar pereteii, dar tonul cu care îi interzisese acest lucru și discuția violentă pe care o avusese cu el odată, cînd îl sunase, o făceau să șovăie.

„De fapt, își spuse, ar fi mai bine să nu ne mai vedem. Să se termine odată povestea asta stupidă”. Și amintindu-și că azi e vineri și că poimîine e o zi de duminică pe care o s-o petreacă iar între patru peretei, își mușca buzele.

„Măcar o oră. Azi sau mîine”, își zicea șovăind dacă să formeze numărul acela pe care îl dăduse, avertizînd-o să uzeze de el numai în caz de forță majoră.

„Adică ce, acum nu era un caz de de forță majoră? Oare starea mea sufletească nu reprezintă un semn de alarmă pentru el?” și întinse mina spre telefonul de pe birou.

Cînd se deschise ușa tresări puternic, ca surprinsă asupra unei fapte rele și puse receptorul înapoi în furcă. În birou era destul de întuneric și fum, încît nu-și dădu seama cine intrase decît după ce îi auzi vocea („Bună ziua, sînt de la CTCE Baia Mare, aș dori să vorbesc cu doamna Stănescu”). La auzul acestor cuvinte scăpă creionul din mînă și schiță gestul de a-i ieși în întîmpinare, dar se răzgîndi și pică înapoi în scaun, răvășită de amintiri.

Atunci o recunoscu Alexandru, după felul în care își trecu mina prin păr, gest familiar din timpul facultății, care-i trăda nervozitatea stăpînită.

— Bună Sabina, șopti apropiindu-se de ea, după care interveni doamna Stănescu, cu vocea ei hîrșită de fumătoare:

— Eu sînt doamna Stănescu! Cu ce vă pot fi de folos? și îl trase un scaun lîngă ea, invitîndu-l să ia loc.

Sabinei i se păru cludat accentul cu care spusese „eu sînt...” și îl urmări citeva clipe vorbind; erau atît de diferiți, el, înalt, athletic, drăguț, cu un nu știu ce atît de specific; ea, masivă, cu fața lătăreată, încercînd să dea lămuririle cerute cu o voce de lup deghizat în căprioară.

Acapulco — „săritura morții“

Acapulco reprezintă, fără îndoială, unul dintre cele mai frumoase peisaje din lume.

Am hoinărit o zi întreagă prin orașul-legendă, devenit atracția lumii, în așteptarea magnificului spectacol pe care-l constituie aceea „săritură a morții“ de pe stîncă. Nădușii de oboseala drumului și livizi de atmosfera umeză, dar incinsă, am făcut baie în apele golfului, deloc limpezi, ne-am întins pe celebra plajă de care profităm, dar în sec-toare diferite, și bogată și săracii. Am intrat prin marile hoteluri cu piscine și holuri climatizate să ne mai astîmpărăm focurile căldurii în care ne-a izbit luxul exorbitant, recurgînd, pentru acest deliciu, la trucul cumpărării și scrierii de ilustrate, de la recepții, apoi ne-am plimbat pe lungă esplanadă, poposind pe terase mai modeste unde am servit cite o „cervetă — Carta bianca“ și timpul a trecut pe nesimțite, în fața unei avalanșe de imagini atât de inedite. În amurg am pornit-o spre Stîncă în crăpătura căreia apele Oceanului intră în volburate, scaldîndu-i pereții abrupti. „Săritura morții“ face parte din programele oferite turiștilor ce decurg, toate, din necesitatea de a se satisface îndeosebi gusturile clientelei

americane. În fiecare seară, zeci de curioși vin, plătesc foarte scump un pahar de bere sau whisky, în cel mai celebru bar de noapte din Acapulco, pentru a asista la „cel mai extraordinar spectacol din lume“ — săritura morții! Ceremonia are loc în fața somptuosului hotel „El Mirador“, ale cărui terase

văzut cu uimire cum toate lumina s-au stîns, proiectoarele au străpuns tenebrele din adîncuri, la 50 m mai jos, la nivelul Oceanului, fixîndu-se asupra unei siluete fragile, un trup bronzat de indian, ce se aruncă în valuri de pe peretele ce ne susține pe noi, înoată spre stîncă opusă și după cîteva bătăi de

lor, deodată, încremeste, la marginea stîncii, deasupra valurilor. Aprindem făcîți din ziare, procurate, cu prețul unui mărunt, de la copiii tucurii și grăbiți care le cară pe brațe și așteptăm cu răsuflarea tăiată, miraculosul „plonjon“ spre adîncuri. O săritură, ca dintr-un arc, și timp de cîteva secunde fasciolele luminoase, însoțesc silueta brună ce taie, cu viteză, aerul, pînă dispăre într-o uriasă jerbă de apă! Spectacolul s-a terminat! Războinicul pe temerarii sportivi, cerîndu-le, pentru curajul și îndrăzneala lor, drept tribut, viața însăși. „Săritura morții“ este doar un punct din Festivalul nocturn oferit amatorilor de senzații tari și emoții puternice. Am plecat după miezul nopții din Vest, de la Pacific, spre Est, spre Atlantic, făcînd calea întoarsă de la Acapulco la Mexico City înscind în geografia sentimentală un nou capitol, dar senzația dureroasă că riscurile și contrastele vieții pentru cei sărmant întrec orice închipuire, n-au dispărut și nu vor dispăre niciodată.

VASILE CĂBULEA

săpate în stîncă sint așezate în scară, în fața faliei stîncoase, între pereții căreia, ca într-o groză descoperită, intră năvalnic Pacificul. Aplecați spre adîncimea hăului, instalați confortabil în fața unei băuturi reci, frapate, pe terasele cabaretului „La Perla“, turiștii dornici de aventuri exotice și de mistere indiene, așteaptă cu emoție originalul spectacol. Ne instalăm și noi pe creasta de vis-à-vis, în apropierea teraselor rezervate și, cînd orchestra s-a întrerupt brusc, am

braț, atinge roca, se cațără pe stîncă, urcă cu un mers de felină, prinzindu-se cu miștile și sprijinindu-se cu tălpile de colturile ascuțite, luînd piepșit aceluși perete stîncos. Cîteva minute mai tîrziu, tîndrul ajunge pe o îngustă platformă ce domol Oceanul. Il vedem cum ingenunchează în fața unui mic altar, săpat în piatră, aprinde, la o icoană, o luminare, se închină, de mai multe ori, pentru a solicita protecția Zeilor și, cu corpul fremătînd, lucind sub focul proiectoare-

TABELA de MARCAJ

leșim în larg...

Teșim în larg cu toate pinzele sus și luăm cap-compas vinturile Nordului. Steaua navighează spre făruri unde înnuri scoțiene, tînguite la simpoaie, avansează refrenul că pompierii de la Glasgow nu se vor zgirci cu noi, la goluri! I-auzi ia, om trăi și om vedea! Deși, ca să vă spun ceva intim, așa, între noi, e greu cu (o) Cireașă, în locul lui Bumbescu. De Bumbi, omul zăpezilor, scoțienii s-au lovit ca de un zid, în vreme ce Cireașă e un fel de rapt, care arată a zid, fiind mai mult un camuflaj. Și, dacă ne gîndim că restul fundașilor noștri — Ungureanu, Belodedici și Iovan — își petrec, de obicei, timpul regulamentar de joc dincolo de linia de centru, greul calificării va sta pe trunchiul lui Cireașă! În fine, știm cu toții că ușor nu are cum să fie, deși cele două dopuri împinse în poarta scoțienilor le-au mai astupat ceva din setea de calificare. Dar, să nu uităm, fotbalul scoțian e de viață britanică și cum în insulă bîntuie o poftă nebună după cuple europene, Souness, pompierul șef, coace precis ceva special, pe linia drăgălășeniilor probate de tulumbașii săi, la București! Și, apropo de asta, se-aude că pompierii din Glasgow răspund temporar la telefonul trei-zero, în ideea de a-l obseda scorul de care au nevoie în retur!... Tot în insulă va poposi și naționala, cîteva zile mai tîrziu, pentru un amical (serios) cu naționala Irlandei. Jenei mai plănuișe și un amical în Belgia, care a căzut, rămîind, însă, partida de verificare cu R.D. Germană, programată tot în deplasare, la sfîrșitul lunii. Precum vedeți, jucăm numai afară, ca să punem la punct o lecție neștiută foarte bine în calificările trecute, dar culmea ar fi ca în preliminariile „mundialului“ care urmează, să ne-tîrim serios în deplasare și-n schimb să ne muim acasă!... Olimpicii — era să spun ba ai lui Staicu, ba ai lui Jenei! — reiau drumul serpușit către J.O. '88, jucînd la finele lunii în Polonia. Nu sînt sperios de felul meu, dar vă spun sincer că mi-e teamă. De ce mi-e teamă? De coincidențe și de simetrii... În sfîrșit, pentru că s-a reluat și campionatul, îndrăznesc să prezic: pentru titlu va fi luptă mare, Victoria stă înfiptă zdravăn pe poziția 3, Morenii iau calea U.E.F.A., iar următoarele trei se duc, se duc și se tot duc: Bacăul, Petrolul și Suceava. Îmi pare rău, dar asta e!...

HORIA ALEXANDRESCU

Redescoperirea muzeelor

COSAȘI ODIHNINDU-SE de CAMIL RESSU, 1925, pictură aflată în Galeria Națională a Muzeului de Artă al R.S.R.

„Cosași odihnindu-se“ abordează un subiect frecvent în epocă, dar și ulterior, motivul „odihnei țărănilor“ în timpul unei zile de muncă la cîmp fiind un prilej de meditație și comentariu pe marginea „Situației țărănești“. Realizată în 1925, lucrarea face parte dintr-o suită de alte picturi care tratează aspecte din viața țărănilor, pandantul ei cel mai împlinit artistic fiind „O-

dihna la cîmp“. Pentru această compoziție, Ressu a lăsat un număr impresionant de schițe și studii executate în vederea lucrării mari. Într-o epocă cînd, pe urma lui Ștefan Dimitrescu, Tonitza, Luchian, Șirato, N. Dărăscu, Iser, viața de la țară nu mai era privită și nici transpusă în operele de artă idilice, ci, dimpotrivă, cu puternice accente de critică socială, dovedind o cunoaștere profundă

nu numai a satului românesc, ci și a psihologiei țărănilor. Adîncirea psihologică, individualizarea puternică, diversificarea expresiilor de o impresionantă elocvență a chipurilor l-au făcut pe Tudor Arghezi, comentînd acest portret, să exclame: „Pe nici una din fețele țărănilor lui... în privirea nici una din țărăncele lui nu surprind un reflex sufletesc de cedare, de teamă sau măcar de duioșie“.

SIMONA VĂRZARU

OCLANDER: Poate ne-ați putea duce acolo unde mulți dintre noi nu am fost niciodată, în locul unde ați crescut, în vechiul Buenos Aires, pe străzile din Buenos Aires și în istoria lui.

BORGES: Drept să spun, nu l-am văzut prea mult. M-am născut într-o mahala a orașului numită Palermo, dar nu m-a interesat niciodată. Palermo m-a interesat doar prin anul '29 sau cam așa ceva. Însă amintirile mele din copilărie sînt amintirile cărților pe care le-am citit. Acestea sînt mult mai reale pentru mine decît locul în sine. Așa că amintirile mele sînt amintirile lui Stevenson, ale lui Kipling, ale celor O mie și una de nopți și ale lui Don Quijote (am început să-l citesc în copilărie și am continuat să-l citesc, în special partea a doua, cea mai bună după părerea mea. Prima parte ar putea fi omisă, cu excepția primului capitol, care este într-adevăr minunat). Așa că, ce-aș putea să vă spun despre copilăria mea? Nu prea multe. Îmi amintesc portrete ale strămoșilor mei, îmi amintesc săbii care au servit în ceea ce voi numiți ciștigarea Vestului, iar noi la conquista del desierto, cucirirea deșertului. Bunicul meu s-a luptat cu indienii roșii sau indienii pampas cum îi numim noi — los indios pampas. Dar eu am prea puține amintiri personale din vremea aceea. Țin minte în special cărțile. De fapt, nu prea-mi amintesc propria mea viață. Nu vă pot spune date. Știu că am călătorit în vreo șaptesprezece sau optsprezece țări, dar nu vă pot spune în ce ordine. Nu vă pot spune cît am stat într-un loc sau în altul. Totul este o învîlmășeală de imagini. Drept care, revenim din nou la cărți. Așa se întîmplă cînd oamenii stau de vorbă cu mine. Revin mereu la cărți, la citate. Îmi amintesc că Emerson, unul dintre eroii mei, ne-a avertizat: „Să fim atenți. Viața însăși poate deveni un lung citat“.

OCLANDER: Borges, ați spus odată că privilegiul de a vedea aparține orbilor. Ne-ați vorbit despre Manhattan și cred că o bună parte din publicul nostru n-a văzut niciodată oamenii și culturile Americii...

BORGES: Sînt atîtea popoare aici și atît de diferite.

OCLANDER: Ne-ați putea vorbi despre Statele Unite și despre diferențele dintre popoarele și culturile de aici?

BORGES: O întrebare foarte vastă. Mi-e teamă că nu sînt în măsură să răspund la ea. Dar pot să spun că păstrez o amintire foarte plăcută Texasului, în special Austinului. Am descoperit America via Texas în 1961, împreună cu mama mea, care a murit la vîrsta de nouăzeci și nouă de ani, acum vreo patru sau cinci ani. Iubesc sudul dar, din moment ce am menționat toți acei scriitori, iubesc și estul, iar dacă mă gîndesc la vestul mijlociu, trebuie să mă gîndesc la el în termenii lui Carl Sandburg. Și pe el îl iubesc. Dar cel mai mare poet american din acest secol

Este o propoziție foarte frumoasă. Mă întreb dacă este adevărată sau nu. Cred că, în cazul unui autor, cel mai bun lucru este să se înscrie într-o tradiție, într-un limbaj, din moment ce limbajul continuă să trăiască, în timp ce cărțile pot fi uitate, sau poate că fiecare epocă rescrie mereu aceleași cărți, schimbînd sau adăugînd cîteva detalii. Poate cărțile eterne sînt toate aceleași cărți. Rescriem mereu ceea ce au scris cei din vechime, și nu mai este nevoie de nimic altceva.

În ceea ce mă privește, eu nu am ambiții. Cred că sînt o greșeală, că oamenii mi-au dat prea multă importanță. Sînt un scriitor supraevaluat. În același timp vă sînt recunoscător tuturor că mă luați în serios. Eu nu mă iau. [...]

BORGES DESPRE BORGES

Marturii unei mari conștiințe

este Robert Frost. Acesta este numele pe care l-aș alege. Deși nu cred că iubesc unele lucruri „împotriva“ altora. Iubesc toate țările și pe toți scriitorii pe care i-am citit (și sînt mulți pe care nu l-am citit niciodată și care emană totuși o anumită influență asupra mea) și sînt un discipol al trecutului, al întregului trecut. Nu cred în școli. Nu cred în cronologie. Nu cred în datarea manuscriselor. Cred că poezia trebuie să fie anonimă. De exemplu, dacă ar putea alege, mi-ar place ca un vers al meu, o povestire a mea, rescrisă și îmbunătățită de altcineva, să supraviețuiască, iar numele meu să fie uitat, așa cum se va și întîmpla, la momentul potrivit. Aceasta se întîmplă tuturor scriitorilor. Ce știm astăzi despre numele celor care au scris acei vers minunat, O mie și una de nopți? Nu știm nimic și nici nu se știe. Ce știm despre viața personală a lui Shakespeare? Nu știm nimic și nu ne pasă din moment ce el a transformat această viață personală în Macbeth, Hamlet, în Sonete. Sonetele sînt niște enigme, bineînțeles. Swinburne vorbea despre sonetele le-a numit „acele documente divine și periculoase“.

BARNSTONE: Haideti să ne întoarcem în insula conștiinței, la sursa cuvintelor, gîndirii și a senzațiilor, iar dumneavoastră să ne dezvăluiți ce se întîmplă acolo înaintea limbajului, înainte ca cuvintele să fi fost plăsmuite de Borges.

BORGES: Pot să vă spun că, fie că scrii poezie, fie că scrii fabule — tumultul interior este același — procesul se realizează în afara voinței tale. N-am încercat niciodată un anumit subiect. N-am căutat niciodată un anumit subiect. Am lăsat subiectele să mă caute pe mine, după care, plimbîndu-mă pe stradă, trecînd dintr-o cameră în alta în casa mea, o casă mică pentru un orb, simt că ceva urmează să se întîmple și că acel ceva poate fi o linie sau poate fi vreo formă oarecare. Putem lua metafora unei insule. Văd două lucruri. Aceste lucruri sînt începutul unei poezii, începutul unei fabule și sfîrșitul ei. Asta-i tot. Și eu trebuie să inventez, trebuie să fabric tot ce există între ele. Asta-mi rămîne mie de făcut. Muza sau Sfîntul Duh, ca să folosesc un nume mai frumos și mai întunecat, îmi oferă doar sfîrșitul și începutul

unei povestiri sau al unei poezii. După aceea eu trebuie să umplu golul. Uneori pot să greșesc drumul și sînt obligat să mă întorc de unde am plecat și să inventez altceva. Însă știu întotdeauna începutul și sfîrșitul. Aceasta este experiența mea personală.

Presupun că fiecare poet are metoda lui; după cîte știu, sînt scriitori care știu numai începutul. Încep să scrie și, cînd ajung aproape de sfîrșit, descoperă sau inventează — ambele cuvinte înseamnă același lucru — sfîrșitul. Eu însă trebuie să știu începutul și sfîrșitul. Și fac tot ce pot să nu-mi las părerile mele personale să-mi stingherească scrisul. Nu mă gîndesc la morală fabulei, ci la fabulă. Părerile vin și pleacă, opiniile politice se schimbă, părerile mele personale sînt mereu altele. Dar atunci cînd scriu, încerc să fiu credincios visului, să fiu devotat visului. Asta este tot ce am de spus. [...]

OCLANDER: Aș dori să facem o călătorie undeva unde nu ați fost niciodată.

BORGES: Aș spune că acolo „undeva“ este trecutul, deoarece este foarte greu să schimbi prezentul. Prezentul are ceva dur și rigid în el. Cît despre trecut, pe acesta îl schimbăm tot timpul. De fiecare dată cînd ne amintim ceva, amintirea se schimbă puțin. Și cred că trebuie să fim recunoscători întregului trecut, istoriei omenirii, tuturor cărților, tuturor amintirilor, din moment ce, pînă la urmă, singurul lucru pe care îl avem este trecutul, iar trecutul este un act de credință. De exemplu, eu spun: „M-am născut la Buenos Aires în 1899“. Acesta este un act de credință. Bineînțeles că nu-mi pot aminti asta. Dacă părinții mei mi-ar fi spus „Te-ai născut în secolul al treilea în Timbuktu“ probabil că i-aș fi crezut. Dar rămîn la acest fapt din moment ce consider că nu m-au mintit. Așa că, atunci cînd afirm că m-am născut la Buenos Aires în 1899, fac într-adevăr un act de credință.

Traducere de MIHAELA SIMION CONSTANTINESCU

(Va urma)

Camara Laye

Copilărie africană

Camara Laye este unul dintre cei mai cunoscuți reprezentanți ai literaturii africane, opera lui fiind tradusă și prezentată în toate marile antologii de literatură africană, tradusă, mai ales în anii din urmă în peste 100 de limbi. Aceasta se datorește unui fapt evident: este un scriitor în linia deschisă cu strălucire de Senghor, afirmând identitatea și vitalitatea valorilor africane în limbajul alert, plin de ritm și poezie, dublat parcă de muzicalitatea tam-tam-urilor, specifică naratorului Africii negre tradiționale.

„Satul meu natal, Kouroussa, este spațiul în care străbunii mei au trăit dintotdeauna.

Scăldat de apele fluviului Djéliba de care depindea existența întregii comunități, el este situat departe de coasta africană, la aproximativ 700 km.

Kouroussa „so“ (sat) din vremea copilăriei mele era un ansamblu de colibe rotunde cu acoperișuri conice din paie.

Diversele „kabila“ (familii) trăiau laolaltă, într-o comuniune, născută dintr-un sentiment profund, care nu admitea nici o fisură: dragostea.

Îmi place să vorbesc despre aceasta pentru că ca și unea pe toți alții de puternic încit pot spune că forma esența tuturor trăirilor noastre sufletești.

Astăzi, după ce am studiat aproape 20 de ani tradiția orală a comunităților de pe coasta occidentală a Africii, știu că străbunul meu a fost „Tabon Wana fran Camara“, contemporan cu marii regi și șefi de trib care în secolul XIII au pus bazele Imperiului Mali.

Străbunii mei spuneau că tradiția cunoașterii și a puterii a pornit din gîndul și faptele lui Fran Camara.

Copil fiind, am întâlnit semnele vizibile ale acestei tradiții, ea era sursa priceperii tatălui meu în prelucrarea metalului sau a lemnului, ea era „eminența cenușie“ care îi inspira pe șefii tribali în arta conducerii sau pe vraci în arta tămăduirii.

În Kouroussa, dragostea, această adevărată sursă vitală, era o prezență discretă care își făcea simțită puterea mai ales în momentele majore ale existenței noastre.

De exemplu, nașterea unui copil era prilej de bucurie și împlinire pentru întregă comunitate, pentru că cel ce se năștea nu aparținea numai părinților săi, ci întregii gînte, gîntă care își asuma pe deplin responsabilitatea creșterii și formării lui.

Imediat ce-și făcea apariția în lume, pruncul era purtat pe brațe și înfățișat întregului sat adunat în jurul femeii care mai înfăptuise o minune.

Asfel, bărbatul matur de mai tirziu, urma să cunoască bucuria simplă a sentimentului de confundare cu acest spațiu, așa cum și eu, la rîndul meu am cunoscut-o.

Așa se întâmpla și-a fața morții, sau mai ales atunci. Orice activitate înceta și întreg satul se reunea în jurul celui plecat, în jurul familiei văduvite.

Astăzi, multe din obiceiurile noastre au dispărut. Unele dintre ele nu au rezistat confruntării cu timpul modern și au fost abandonate.

Dar aspectul pozitiv al societății noastre tradiționale și anume solidaritatea umană, s-a dovedit moștenirea noastră scumpă, care își regăsește mereu alte dimensiuni în toate satele africane.

Universul satului meu pe care încerc să-i evoc în scrierile mele, poate fi vădit pe copiii noștri și cu atât mai mult pe cei ce vor veni după ei.

Lucruri pe care le consideram ieri fișești în Africa copilăriei mele au uluit Europa prin forța și „magia“ lor; Europa

insă a avut propriile sale „mistere“, într-adevăr diferite de ale noastre și ar fi suficient să nu le uite pentru a le putea accepta și înțelege pe ale noastre.

Oare realitatea înseamnă doar ceea ce percepem vizual, atunci cînd aruncăm o privire de multe ori distrată în jurul nostru, sau, dimpotrivă, tocmai ceea ce ochii noștri se căznesc să cuprindă dincolo de imediata înfățișare a lucrurilor?

A fost o vreme cînd chipul, figurina sau animalul care se năștea de sub dalta sculptorilor noștri, rodul muncii fierarilor noștri nu puteau fi separate de „mister“. Ele erau obiecte de cult în slujba „magiei“ noastre.

A fost o vreme cînd într-adevăr, sculptorii-fierari erau vraci și preoți, cînd ei săvîrșeau mai mult decît un act pur de creație.

Înfăptuirea artei era în mod constant și inseparabil legată de foc, prin purificarea minereului mai întii, iar apoi, prin prelucrarea metalului.

A fost o vreme cînd săpăliga nu era menită doar să muncească pămîntul, ci să-l comande, să-l supună.

În societatea noastră, fierarul a fost pe drept cuvînt primul artizan specializat.

Cunoștințele și operațiile numeroase, atât de necesare în anevoiosul proces de transformare a metalului în „armă sau unealtă“, impunea o specializare. Dar, odată priceperea recunoscută, artizanul devenea artist.

Lui îi revenea menirea de a modela lemnul și a-l insufla viață. Chipul străbunului, totemul, masca pentru dansul ritual deveneau obiectele de cult ale unui artizan-mag.

Această „forță“ nu s-a stins niciodată. Este adevărat însă, și-a pierdut din intensitate și nici nu se putea întimpla altfel în cadrul unei societăți în care antimismul antic se confruntă direct cu ideile moderne inovatoare.

Artă africană

Valorile pe care le promovează sînt cele caracteristice acestei tradiții. El nu le opune civilizației moderne, dimpotrivă, le caută locul într-o superioară integrare pusă sub semnul bogăției spirituale, o deschide spre valorile umaniste ale civilizației planetare. Malraux spunea: „Prezența poeziei în literatura africană este însuși spiritul profund, atitudinea fundamentală a acestei literaturi în sine. Este o literatură scrisă, gîndită, simțită și trăită, o poezie ca o meditație poetică“. Aceasta este valoarea și unicitatea ei“.

„Misterul“ însă nu a dispărut, și-a schimbat doar cadrul, s-a metamorfozat. De acest fapt mi-am dat seama în 1956 după ce reîntors în Africa, am făcut, cum era și firesc, o călătorie în satul meu natal.

Acolo, l-am întâlnit pe artizanul-artist al copilăriei mele. Într-un fel era același, neschimbat și imobil în existența sa africană. Îmi amintesc de acel moment ca de o minune. Priveam fascinat încercînd să ghicesc ce se va naște din blocul amorf de lemn sub loviturile seci și precise ale daltei. Și deodată, neașteptat, minunea s-a înfăptuit deși nu trăiam nici un „mister“. Chipul unei căprioare a țîșnit din minile artizanului. Atunci am înțeles Omul simplu din fața mea își modela propria sa realitate.

Căprioara lui era atât de adevărată încît depășea modelul însuși. Devenea un concept, care în mod firesc, idealizat, aduna în puterea formelor sale, toate căprioarele pe care făurarul le văzuse vreodată.

Sculptura africană este adăpostită în toate marile muzee ale lumii. Mai mult decît literatura, ea este expresia purității și căldurii sufletului african.

Această sculptură africană, fără să vrea, te poartă cu gîndul la forța și grandoarea unui val seismic. Răscolitoare și gravă prin formele sale, prin puterea sa de sugerare, ea este reprezentarea simplă și spontană a artistului care nu copiază realitatea, ci o transpune, uneori, este adevărat, fără să vrea, ceva abstract aluneacă deasupra chipului pe care-l cioplește.

Această abstractizare nu este sistematică, raportată la ceea ce Europa numește pictură abstractă sau sculptură abstractă.

În sfîrșit, o abstractizare care se dovedește unică în arta africană și care apare mai degrabă ca dovada unui expresionism dus la limită și în același timp nesigur de limita sa.

Artistul de ieri, aplicat deasupra blocului de lemn, nu se gîndea la forme sau volume. El își lăsa sufletul să vorbească simplu și firesc și astfel, transpunerea lui îl conducea firesc la o primă transfigurare care mai întii accentua expresia, o spiritualiza, ca apoi să impună o altă, de data aceasta pentru restabilirea echilibrului primar.

Oare cum poți explica ordinea interloară a acestor sculpturi fără să le gîndești în ritmul însuși al Africii, la tam-tam-ul care răsună din Senegal pînă-n Zair și care te îndeamnă să dansezi fără să fi învățat vreodată pașii și care face din noi dansatori, muzicanți și artiști înnașcuți.

Atunci cînd scriu mă simt cuprins de ritmul fascinant al Africii mele, ritm pe care caut să-l impun scrierilor mele.

Ceea ce au reușit artiștii noștri de odinioară în sculptura negro-africană poate că vom reuși și în literatura noastră, mai devreme sau mai tirziu, impunînd imaginea valorilor perene ale spiritualității africane la locul de cîntec ce li se cuvine în patrimoniul civilizației universale“.

Traducerea și prezentarea
INA COSTIUC

Senghor

Cînd, la jumătatea anilor '60, Europa avea, prin intermediul primului Festival al Artelor negre, revelația unei străvechi culturi și civilizații, lucrul nu era deloc accidental. Încă de la începutul deceniului Africa era cuprinsă de un suflu nou, vital — cel al incunării luptelor de eliberare — așa încît cuvintele lui Patrice Lumumba rostite cu ocazia Zilei Independenței (30 iunie 1960) nu se referă, stricto sensu, doar la situația țării sale și a eroiceii ei lupte pentru independență națională și dreptate socială, ci au o arie de referință ce poate fi, fără greș, extinsă la scara întregului continent: „Această luptă de lacrimi, foc și sînge ne face să fim deosebit de mindri, pentru că a fost o luptă necesară pentru a pune capăt sclaviei umiltoare ce ne fusese impusă cu forța“.

Așadar, deceniul 7 al secolului XX deschide Africii nu doar calea unei emancipări de ordin politic, economic și social, ci și de ordin cultural. Resursele vitale ale acestei resurrecții sînt intim legate de păstrarea nealterată, în forme și modalități specifice, a unui fond inepuizabil de frumos și înțelepciune pe care, în pofida tuturor opreliștilor și cumpenelor, popoarele Africii negre au știut să o facă.

De altfel, Mobutu Sese Seko Kuku Ngbendu, Wa Za Banga într-un discurs pronunțat de la tribuna Adunării Generale a O.N.U. în octombrie 1973 va menționa: „Printre revendicările țărilor subechipate (Președintele Republicii Zair folosește acest termen în locul celui de „țări subdezvoltate“) (n.n.) în special ale fostelor colonii, există un domeniu de o importanță capitală: patrimoniul cultural al țărilor noastre“.

Acestui patrimoniu cultural (în cea mai deplină și mai complexă accepție a sa) îi sînt consacrate și eforturile unuia dintre cei mai reprezentativi umanisti și cărturari ai veacului — Leopold Sedar Senghor — din opera căruia, în tîlmăcirea lui Radu Cârneli și Mircea Traian Biju, Editura Univers publică o substanțială selecție ce are la bază antologia sugestiv intitulată „Liberté“ apărută la Editions du Senie.

Fără a ne mai referi acum la numeroasele sale inițiative de animator cultural, vom nota mai întii faptul că primul președinte al Senegalului liber i se datorește și elaborarea unui concept de o importanță cardinală în însăși dialectica aceasta atît de subtilă a cunoașterii și auto-cunoașterii Africii — cel de negritudine („Negritudinea e deci personalitatea colectivă negro-africană“), la a cărei fundamentare și promovare eminentul umanist are un rol decisiv: „Așadar, Negritudinea este, cum îmi place să o spun, ansamblul valorilor culturale ale lumii negre, în felul în care ele se exprimă în viață, instituțiile și operele negrilor. Aceasta este o realitate, un mod de realitate“. Și, mai departe: „Prin aceasta Negritudinea deschisă este Un umanism“.

La originea sa, ideea de Negritudine (elaborată la începutul deceniului patru de Aimé Césaire, Léon Damas și Senghor) viza, deopotrivă, asumarea și promovarea, ceea ce s-a numit, pe drept cuvînt, „ansamblul valorilor lumii negre“ ca o modalitate fermă și sigură de a se ajunge la eliberarea culturală.

Iar de la un simplu concept, negritudinea a ajuns o idee diriguitoare de conștiințe care a depășit demult granițele țării și continentului. Totuși, pentru a ne situa în aceeași arie de demonstrație, vom menționa și interesul pe care această teză l-a trezit și l-a menținut.

Un alt element ce se cere reținut este umansimul acestei viziuni profund constructive. Idealul lui Senghor pare a fi cel anunțat de Teilhard de Chardin — cel al „hominizării“ — mai cu seamă în ceea ce privește „legea“ enunțată de autorul „Fenomenului uman“ — legea complexității conștiinței. În fapt, Senghor va scrie el însuși: „Omul e centrul universului, neavînd alt scop decît să-și întărească forța să o facă mai vie, mai existîndă, să o realizeze în persoană. Am spus persoană, vreau să spun o ființă liberă, ființa cea mai liberă ce poate fi“. Pentru a continua: „Și astfel Libertatea, care transcende determinările con-

ȘERBAN CIONOF

(Continuare în pag. a VIII-a)

